

Araştırma Makalesi/ Research Article

**Ahenk Gazetesine Göre Lozan Barış Antlaşması'na
Giden Süreç ve Antlaşma'nın Yansımaları**

Enes Mert Demir*

(ORCID: 0000-0002-2661-9421)

Makale Gönderim Tarihi
10.09.2024

Makale Kabul Tarihi
05.12.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Demir, E. M., "Ahenk Gazetesine Göre Lozan Barış Antlaşması'na Giden Süreç ve Antlaşma'nın Yansımaları", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/ Özel Sayı: Dr. Selma Pehlivan'a Armağan (2024): 1856-1899.

APA: Demir, E. M.. (2024). Ahenk Gazetesine Göre Lozan Barış Antlaşması'na Giden Süreç ve Antlaşma'nın Yansımaları. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (Özel Sayı: Dr. Selma Pehlivan'a Armağan), 1856-1899.

Öz

Türk İstiklal Harbi'nin nihayetinde egemenlik ve bağımsızlık mücadelesinin diplomatik safhasını oluşturan Lozan Konferansı, önemine binaen Türk basını/dönemin gazeteleri tarafından ilgiyle izlenmiş, Lozan'daki gelişmelere dair anbean haberler yapılarak kamuoyu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte İzmir merkezli yayın yapan Ahenk Gazetesi de Lozan Barış Konferansı'nı yakından takip etmiştir. Nitekim Ahenk, Konferans'tan gelen son dakika haberleri ile Türk heyetinin ve diğer heyetlerin tutumlarına ve demeçlerine, keza Avrupa basının görüşlerine yer vermiştir. Ahenk'in haber içeriklerinde, Türkiye'nin millî hak ve menfaatlerini koruma yönündeki kararlı tutumunu vurguladığı ve antlaşmaya varılmasını büyük bir diplomatik zafer olarak değerlendirdiği görülmektedir.

---

* Dr., Gazi Üniversitesi, Türkiye, enesmertdemir@gazi.edu.tr.
Ph.D., Gazi University, Turkey.

Bu makalede; Lozan'daki gelişmelere ilişkin Ahenk Gazetesi'ndeki haberler ve köşe yazıları ele alınmıştır. Araştırmanın sınırlılığı çerçevesinde Konferans'ın sonuç alma aşaması olan son haftaları ve Antlaşma sonrasındaki günler dikkate alınmış; dolayısıyla Gazete'nin Temmuz ve Ağustos (1923) nüshaları incelenmiştir. Böylece Konferans'taki çetin müzakerelerde, Türkiye'nin ve Müttefiklerin tutumu ile Antlaşma'nın imzalanması aşamasına ne şekilde geldiğinin, bir yerel basının gözünden ortaya konulması hedeflenmiştir. Esasa müteallik haber ve yazıların seçilmesiyle içeriğin şekillendirildiği çalışmada ayrıca, Lozan'la ilgili yayımlanmış belge, zabıt cerideleri ve telif eserlerden de faydalanılmıştır. Tespit edilen bulgular üzerinden Ahenk Gazetesi'nin Lozan Konferansı ve Antlaşması'na yönelik yaklaşımı analiz edilmiştir. Sonuç olarak özgün bir konu ile Lozan literatürüne bir katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahenk Gazetesi, Lozan Barış Konferansı, Türk Heyeti, İtilaf Devletleri, Lozan Barış Antlaşması.

The Process Leading to the Lausanne Peace Treaty and the Reflections of the Treaty According to Ahenk Newspaper

Abstract

The Lausanne Conference, which constituted the diplomatic phase of the struggle for sovereignty and independence at the end of the Turkish War of Independence, was followed with interest by the Turkish press / newspapers of the period due to its importance, and the public opinion was attempted to be enlightened by making instant news about the developments in Lausanne. In this process, the Izmir-based Ahenk Newspaper closely followed the Lausanne Conference. As a matter of fact, Ahenk included breaking news from the Conference, the attitudes and statements of the Turkish delegation and other delegations, as well as the opinions of the European press. In its news items, Ahenk emphasized Turkey's determined attitude towards protecting its national rights and interests and considered the signing of the Treaty as a great diplomatic victory.

In this article, the news and columns in Ahenk Newspaper regarding the developments in Lausanne are analyzed. Within the framework of the limitations of the research, the last weeks of the Conference, which were the finalization phase, and the days after the Treaty were taken into consideration; therefore, the July and August (1923) issues of the newspaper were analyzed. Thus, it is aimed to reveal the attitude of Turkey and the Allies during the tough negotiations at the Conference and how the Treaty was signed through the eyes of the local press. The content of the study, which was shaped by selecting

news and articles related to the substance, documents, minutes of the proceedings and copyrighted works on Lausanne were also utilised. Based on the findings, the approach of Ahenk Newspaper towards the Lausanne Conference and Treaty was analyzed. As a result, it is aimed to make a contribution to the literature on Lausanne with an original subject.

Keywords: Ahenk Newspaper, Lausanne Peace Conference, Turkish Delegation, Entente States, Lausanne Peace Treaty.

Giriş

Osmanlı Devleti açısından Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf devletleri/Müttefikler, Mütareke hükümlerini keyfi uygulayarak başta başkent İstanbul olmak üzere Osmanlı topraklarını pek çok cihetten işgal etmeye başlamışlardı. İtilaf devletlerinin Osmanlı Devleti'ni parçalama projeleri karşısında Anadolu'da Millî Mücadele Hareketi ortaya çıkmıştı. Bu Mücadele, vatanın işgalden kurtarılması ve bağımsızlığın korunması esaslarına dayalı olarak başlamış; dolayısıyla İtilaf devletlerinin Ağustos 1920'de Osmanlı Devleti'ne imzalatırdığı Sevr Antlaşması'nı geçersiz kılmayı hedeflemişti. Zira Sevr Antlaşması, Osmanlı topraklarında Ermeni devleti ve özerk Kürdistan'ın (bir yıl içinde bağımsız olabilme imkânı tanınan) kurulmasının yanı sıra güney topraklarının Suriye'ye, Trakya ile Batı Anadolu'nun bir kısmının da Yunanistan'a terk edilmesini öngörüyordu. Keza Osmanlı'yı başta siyasi, askerî, hukuki, iktisadi ve ticari olmak üzere hemen her alanda bağımsız bir devlet olma vasfından yoksun bırakan bir mahiyettedir.¹ Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılması ve akabinde Ankara Hükûmeti'nin kurulmasıyla birlikte Millî Mücadele, Mîsâk-ı Millî temelinde ve topyekûn bir şekilde üç cephede verilmişti. Nitekim 1921 yılında Doğu ve Güney Cepheleri, ilgili anlaşmalarla kapatıldıktan sonra en nihayetinde Batı Cephesi'nde Yunan ordusuna karşı girilen muharebelerde başarıya ulaşılmıştı. 26

¹ *Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Kurtuluş Savaşımız (1919 - 1922)*, yay.haz. Dışişleri Bakanlığı, Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973, s.1-33; Mustafa Budak, *Misak-ı Millî'den Lozan'a İdealden Gerçeğe Türk Dış Politikası*, Küre Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2014, s.283-285; Temuçin Faik Ertan, "Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 58, (2016), s.26-34.

Ağustos 1922'de başlatılan Büyük Taarruz Harekâtı kapsamında Yunan ordusu mağlup edilerek geri çekilmeye zorlanmış ve 18 Eylül'e kadar olan süreçte Batı Anadolu'daki Yunan işgali, tamamen sona erdirilmişti. Böylece Türk ordusu Çanakkale sınırlarına ulaşmış ve İngiliz birlikleri ile karşı karşıya gelmişti. Sonunda bir çatışma olmaması için diplomasi devreye girmiş, bu arada taraflar arasında çeşitli görüşmeler olmuştu.²

Nihayetinde 23 Eylül 1922 tarihli Fransa ve İtalya'nın da dâhil olduğu nota ile İngiltere bir ateşkes görüşmesini kabul etmişti. Bu kapsamda Türkiye, Doğu Trakya'nın kontrolünü sağlamaya ve Yunan kuvvetlerinin Batı Trakya'ya çekilmesine yönelik bir tutum sergilemişti. İsmet Paşa ile işgal kuvvetleri komutanları arasında 3-11 Ekim 1922 tarihleri arasında cereyan eden görüşmelerin sonunda Mudanya Mütarekesi imzalanmıştı.³ Ateşkese ulaşılması, kalıcı barış görüşmelerinin yapılmasına giden yolu açmış; bu çerçevede bir barış konferansının düzenlenmesi kararlaştırılmıştı.⁴

Esasında İtilaf devletlerinin başat devleti olan İngiltere, gerek mevcut askerî gerekse mali gücü bakımından Türkiye ile yeni bir savaşı göze alabilecek durumda değildi. Müttefiklerinin bu konuda kendisini desteklemeyeceğini de açıkça görmüştü. Türkiye ise büyük zorluklar altında gerçekleştirip başarı kazandığı Millî Mücadele'nin askerî safhası kadar meselenin politik penceresini de önemsiyordu.⁵ Zira İtilaf devletleri, Mudanya'dan sonra da boş durmamış ve Ankara ile birlikte İstanbul Hükûmeti'ni de konferansa davet etmişti. Bunun üzerine Ankara Hükûmeti saltanatı ilga ederek (1 Kasım 1922) içeride tek otorite

---

² İsmet İnönü, *İstiklâl Savaşı ve Lozan*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1993, s.23; *Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Lozan (1922 - 1923)*, yay.haz. Dışişleri Bakanlığı, Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973, s.1-3; Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar IV*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, s.157-200.

³ *Türk Diplomatik Arşivi Belgeleriyle 100. Yılında Mudanya Askerî Sözleşmesi Tutanaklar-Belgeler*, yay.haz. Dışişleri Bakanlığı, Dışişleri Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022, s.249-255; Ali Naci Karacan, *Lozan Konferansı ve İsmet Paşa*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 1993, s.26-36.

⁴ Tansel, *a.g.e.*, s.207-213; Mustafa Budak, *99 Soruda Lozan*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018, s.17-26; Ömer Turan, "Lozan Barış Konferansı", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.1, Atatürk Araştırma Merkez Yayınları, Ankara, 2023, s.1297.

⁵ Laurence Evans, *Türkiye'nin Paylaşılması (1914-1924)*, çev., Tefik Alanay, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1972, s.373-374

olduğunu kesinleştirmişti. Ankara için esas önem arz eden husus, istiklal ve bağımsızlık temelli kalıcı bir barışa ulaşılmasıydı. Bu bağlamda çözümlenmesi gereken çok sayıda meselenin olması, Türkiye'yi bir an önce sulh yapmaya mecbur bırakıyordu.⁶

Yapılacak olan barış konferansı, taraflar nezdinde biriken sorunların çözüm adresi olacaktı. Zira Türkiye ile Batılı ülkeler arasında 1914'ten beri devam eden, bununla birlikte bazı bölgelerde 1911 Trablusgarp Harbi ve 1912-1913 Balkan Savaşları'na kadar uzanan her alanda birikmiş pek çok mesele vardı. Dolayısıyla esaslı bir müzakere sürecinin olacağı bekleniyordu ve kalıcı bir barışa ulaşmak kolay olmayacaktı. Bu kapsamda 20 Kasım 1922'de başlayan ve resmî adıyla "*Yakın Doğu Sorunları Üzerine Lozan Konferansı*" adı verilen Lozan Konferansı'nda, Türk heyetinin karşısında en başta doğrudan ihtilafli olduğu İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan ve bunun yanı sıra birkaç devlet daha bulunmaktaydı.⁷ Konferans sırasında Türk heyetinin müzakere etmek zorunda olduğu birbirinden önemli ve çetin müzakerelere yol açacak konular bulunmaktaydı. Bunlar arasında; Boğazlar ve İstanbul'un durumu, Türkiye'nin güney sınırları (Irak ve Suriye), bununla bağlantılı Musul sorunu, kapitülasyonlar/imtiyazlar meselesi, Osmanlı borçları ve faizler, azınlıklar konusu, Batı Trakya ve Ege'deki sınırların tespiti ve savaşı tazminatı bunların en başlıcalarıydı.⁸

Lozan'da Türk Heyetini, İsmet Paşa (İnönü) başkanlığındaki geniş bir heyet temsil edecekti.⁹ İkinci delege Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Doktor Rıza Nur Bey, üçüncü delege ise Trabzon Mebusu Hasan Bey (Saka) idi.¹⁰ Hükûmet, konferans heyetine, Lozan'a giderken 14 maddeden oluşan ve müzakere esaslarını ortaya koyan bir talimatname

⁶ Sevtap Demirci, *Belgelerle Lozan*, Alfa Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2023, s.52-57, 86-89; Turan, a.g.m., s.1296-1297.

⁷ Karacan, a.g.e., s. 48-65; Taner Baytok, *İngiliz Belgeleriyle Sevr'den Lozan'a*, Doğan Kitap, İstanbul, 2007, s.226-227; Turan, a.g.m., s.1303-1305.

⁸ *Lozan (1922 - 1923)*, s.116-118; Demirci, a.g.e., s.95.

⁹ İnönü, a.g.e., s.23-30.

¹⁰ TBMM Lozan'a üç yetkili murahhas göndermişti. İtilaf devletleri, Konferans'ın açılışında iki delegeyi kabul etmek istemiş fakat itirazlar sonucu Türk heyetinin üç delegesini de tanımışlardı. M. Cemil Bilsel, *Lozan*, C.2, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1998, s.18.

vermişti.¹¹ Bu maddelerin muhteviyatı, Türkiye'nin sınırlarının nasıl olması gerektiği, kapitülasyonlar/imtiyazlar, azınlıklar, borçlar gibi temel başlıklar karşısında sergilenecek politikaya ilişkindi.¹²

İngiltere'nin önem verdiği konuların başında Boğazlar ve Musul meselesi geliyordu. Fransa kapitülasyon/imtiyazlar ve Osmanlı borçları, İtalya ise kapitülasyonlarla beraber adalar ve kabotaj meselesine önem veriyordu. Yunanistan ise Trakya ve Ege Adaları'na yönelik sınırları lehine belirlemeye çalışırken azınlık hakları ve savaş tazminatı konularında avantaj elde etmek istiyordu.¹³

Neticede Lozan Konferansı'nın açılış oturumunda konularına göre müzakereleri yürütmesi ve incelemesi için üç ana komisyon kurulmuştu. 1. Komisyon: *Ülke ve Askerlik Sorunları Komisyonu*, 2. Komisyon: *Türkiye'de Yabancılar ve Azınlıklar Rejimi Komisyonu*, 3. Komisyon: *Maliye ve İktisat Sorunları Komisyonu* idi. Fakat bu komisyonlara sırasıyla İngiltere, İtalya ve Fransa baş delegeleri başkan olarak seçilmişti.¹⁴

Müzakereler ilerledikçe anlaşmazlıklar ve çözülemeyen sorunlar çoğalmıştı. Bazı konularda ise alt komisyonun çalışmaları ve ana komisyonlarda uzlaşmaya varılmıştı. Neticede İngiltere baş delegesi ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon, 30 Ocak 1923'te Müttefiklerin görüşü olarak 160 madde ve 9 ekten oluşan bir taslak metni Türk heyetine sunmuştu.¹⁵ Fakat antlaşma taslağı, Türkiye'nin bağımsızlığına ve Lozan'a gelirken belirlenen hedeflerine aykırılıklar içeriyordu. İsmet Paşa,

---

¹¹ Temuçin Faik Ertan, "Lozan Görüşmeleri Sırasında Türk Heyeti ile TBMM Hükümeti Arasındaki İlişkiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6/18, (1990), s.618.

¹² Hakan Uzun, "Türk Heyeti'nin Lozan'a Gidişi ve Lozan Konferansı Öncesinde Avrupa'daki Faaliyetleri (5 Kasım 1922-20 Kasım 1922)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 53-Lozan Antlaşması Özel Sayısı, (2013), s.331-332; Turan, a.g.m., s.1299-1300.

¹³ *Lozan Antlaşması, Montreux Sözleşmesi ve Paris Sözleşmesi*, yay.haz. Harp Akademileri Komutanlığı, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1987, s.2-3; Bilâl N. Şimşir, *Lozan Telgrafları I (1922 - 1923)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1990, s.344, 371, 384, 389, 396, 414, 448.

¹⁴ *Lozan (1922 - 1923)*, s.119-120; *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, çev. Seha L. Meray, Takım (T). I, Cilt (C).1, Kitap (K).1, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 2018, s.13; Turan, a.g.m., s.1302.

¹⁵ *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, T.I, C.1, K.2, s.53-132.

Ankara'nın da görüşünü alarak bu teklifi kabul etmemiş ve 4 Şubat'taki oturumda da bir sonuca ulaşılmaması üzerine görüşmeler kesilmişti.¹⁶

Şüphesiz ilk görüşmelerde uzlaşılan konular da vardı. Yunanistan ile Doğu Trakya sınırının Mudanya Mütarekesi'nde zikredilen sınıra göre olması (Meriç Nehri esas alınarak) ve nüfus mübadelesiydi. Ancak Yunanistan'ın Anadolu'yu işgalinde yapmış olduğu tahribatın tamiri için tazminat ödemeye yanaşmaması, en önemli anlaşmazlık konusuydu. Fransızlarla Suriye sınırı, İtalyanlarla On İki Ada konusunda uzlaşma olmakla birlikte Fransa ile özellikle kapitülasyonlar ve imtiyazlar konusunda büyük anlaşmazlık bulunmaktaydı. İngiltere ile de Musul konusunda oldukça farklı noktalarda duruluyordu. Osmanlı borçları ile Müttefiklerin İstanbul ve Boğazları tahliyesi ise ortak anlaşmazlık konusuydu.¹⁷

Türk Heyeti, 19 Şubat'ta Ankara'ya döndükten sonra 21 Şubat tarihli gizli oturumda Lozan'daki tutumu nedeniyle TBMM'de ağır eleştirilere maruz kalmıştı. İsmet Paşa ise verdiği mücadelelerden ve yaptığı müzakere esaslarından bahsetmişti.¹⁸ 27 Şubat'ta ve 2 Mart'ta da antlaşma taslağı Meclis'te müzakere edilmeye devam edilmişti.¹⁹ 6 Mart'ta Meclis'te yapılan görüşmeler sonrası verilen önergede, İtilaf devletlerinin antlaşma teklifinin istiklale aykırı hususlar içermesi nedeniyle kabulünün mümkün olmadığı, ısrar ettikleri takdirde teklifin reddedileceği ve harbin kaçınılmaz olacağı ifade edilmişti. Ancak Musul meselesinin halli ile idari, mali ve iktisadi meselelerde Türkiye'nin tam istiklalini sağlama esaslarıyla barış görüşmelerinin sürdürülmesi istenmiş; bu çerçevede Heyeti Vekile'nin Lozan heyetine talimat vermesi hususu kabul edilmişti.²⁰ Bu kapsamda İsmet Paşa tarafından

¹⁶ Bilsel, *a.g.e.*, s.102-109; Baytok, *a.g.e.*, s.293.

¹⁷ *Lozan Antlaşması, Montreux Sözleşmesi*, s.4-6; Budak, *99 Soruda Lozan*, s.70-78; Ertan, *a.g.m.*, s.620.

¹⁸ *TBMM Gizli Celse Zabıt Cerideleri*, C.3, 21 Şubat 1338 (1923), 196. Toplantı, s.1290-1301; Baytok, *a.g.e.*, s.296, 307-308.

¹⁹ *TBMM Gizli Celse Zabıt Cerideleri*, C.3, 21, Şubat 27 Şubat 1338 (1923), 200. Toplantı, s.1304-1325; C.4, 2 Mart 1339 (1923), 2. Toplantı, s.1-28; Demirci, *a.g.e.*, s.169-172; Turan, *a.g.m.*, s.1314.

²⁰ *TBMM Gizli Celse Zabıt Cerideleri*, C.4, 6 Mart 1339 (1923), 6. Toplantı, s.180-190; Bilal N. Şimşir, *Türk Diplomatik Belgelerinde Lozan Barış Konferansı Cilt II (Şubat - Ağustos 1923)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s. XLI-XLV.

8 Mart'ta İtilaf devletlerinin taslak antlaşma notasına karşı Türkiye'nin önerilerini ihtiva eden kapsamlı bir nota gönderilmişti.²¹

Böylece Türkiye, ana prensiplerini asgari düzeyde karşılayabilecek bir antlaşmayı imzalamaya istekli olduğunu müttefiklere göstermişti. Türkiye'nin antlaşma taslağı notası ve açıklamalarını görüşmek üzere 21-28 Mart tarihleri arasında İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri Londra'da bir araya gelmişti. Fakat Türk notasındaki taleplerin çoğu (bilhassa iktisadi) kabul edilemez bulunmuşsa da müzakerelere devam edilmesini onlar da arzu ediyorlardı. Bu durumu 28 Mart tarihli nota ile İsmet Paşa'ya bildirmişlerdi.²² Neticede kararlaştırıldığı üzere 23 Nisan 1923'te Lozan Konferansı yeniden toplanacaktı.²³ Bu arada Türk Hükûmeti, içeride birliği sağlamak adına Birinci Meclisin faaliyetlerini tamamladığını belirterek 23 Nisan'da seçimleri yenilemişti.²⁴

Lozan'ın ikinci safhası başladığında, Konferans'ın kesilmesine neden olan meseleler üzerinde tartışmalar yoğunlaşmıştı.²⁵ Fakat ilk müzakerelerdeki Türkiye-İngiltere arasındaki yoğun münakaşa durumu, bu defa Türkiye-Fransa arasında cereyan etmişti. Özellikle kapitülasyonlar, Osmanlı borçları, yabancılara verilen imtiyazlar ve tazminat meselesi gibi başlıklarda anlaşmazlıklar vardı.²⁶

İngiltere ile Türkiye arasındaki temel sorun ise Musul Vilayeti'ydi. Ayrıca İstanbul ve Çanakkale'nin erken tahliyesi ile kapitülasyonlar konusu da Müttefikler ve Türkiye arasında ortak problemi oluşturuyordu. Fransa ve İtalya ise Türkiye'den tazminat talebinde bulunurken Türkiye, Yunanistan'dan savaş tazminatı istemekteydi. Nihayetinde İsmet Paşa, inisiyatif almış; Karaağaç'ın Türkiye'ye bırakılması, Yunanistan'ın ve İtilaf devletlerince el konulan Osmanlı gemilerinin geri verilmesi ile Müttefiklerin Türkiye'den tazminat taleplerinden vazgeçmesi koşuluyla tazminat talebini geri çekmişti.

²¹ Şimşir, *Lozan Barış Konferansı Cilt II*, s.151-171; Bilsel, *a.g.e.*, s.109.

²² Şimşir, *Lozan Barış Konferansı Cilt II*, s.181-184; Demirci, *a.g.e.*, s.173-175.

²³ *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, T.II, C.1, K.1, s.1.

²⁴ Demirci, *a.g.e.*, s.171-172; Ertan, *a.g.m.*, s.621.

²⁵ Konuya dair oturumlarda tartışılan meselelerin detayları için bkz. *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, T.II, C.1, K.1, s.13-328; *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, T.II, C.1, K.2, s.1-252.

²⁶ Karacan, *a.g.e.*, s.243-261; Ertan, *a.g.m.*, s.622.

Fransa ile olan Osmanlı borçları ve imtiyazlar meselesi ise Konferans'ın son günlerine kadar çözümsüz kalmıştı. Nihayetinde Türkiye'nin isteği doğrultusunda; Osmanlı borçlarının altın yerine frank cinsinden ödenmesi, borçların Osmanlı'dan ayrılan devletler arasında paylaşılması, adli kapitülasyonların kaldırılması ve imtiyazlar meselesinin antlaşma dışında bırakılarak şahıslar ve Türk Hükûmeti arasında çözümlenmesi kararlaştırılmıştı.²⁷ Varılan uzlaşma kapsamında 24 Temmuz 1923 tarihinde 143 madde ile 17 ek ve protokolden oluşan Lozan Antlaşması imzalanmıştı.²⁸ Görüldüğü üzere Türk heyeti, uzun süren zorlu müzakerelerden sonra Konferans başından itibaren kararlılıkla savunduğu konularda, önemli kazanımlar elde etmişti.

Paul C. Helmreich'in tabiriyle Lozan Antlaşması, savaşın galibi devletleri ile mağluplarının gerçek bir şekilde müzakereler yaptığı Birinci Dünya Savaşı'nın sonundaki tek barış antlaşmasıydı.²⁹

Şimdi mesele, Lozan'ın bir an önce uygulanmasını sağlamak için onaylanmasıydı. Bu yüzden hükûmet, 11 Ağustos'ta Meclis'in açılacağını ve ilk iş olarak Antlaşma'nın onaylanacağını bildiren İsmet Paşa'dan dönüşünü ona göre ayarlamasını istemişti. İsmet Paşa da, 7 Ağustos'ta Lozan'dan hareket edeceğini, ayın 10'unda İstanbul'da, 12'sinde de Ankara'da olacağını bildirmişti.³⁰

Nitekim İsmet Paşa, Lozan'dan döndükten sonra Antlaşma'nın TBMM'de onaylanması için uzun bir konuşma yaparak izahat vermişti. Türkiye, Antlaşma'yı bir an evvel onaylayarak müttefik işgali altındaki bölgelerde tam hâkimiyet sağlamak istediğinden Lozan Antlaşması, 23 Ağustos 1923 tarihinde TBMM'de oy çokluğuyla (213 kabul, 14 ret) kabul edilmişti. İtilaf devletleri ise 1924 yılı içerisinde sırasıyla İtalya, İngiltere ve Fransa şeklinde Antlaşmayı onaylamışlardı.³¹

²⁷ Karacan, *a.g.e.*, s.224-404; Baytok, *a.g.e.*, s.322-354; Demirci, *a.g.e.*, s.203-228;

²⁸ *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, T.II, C.1, K.2, s.253-273; *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, T.II, C.2, s.1-132; Karacan, *a.g.e.*, s.422-429; İleriş Kemal, *Lozan'ın Deşifresi*, Kripto Yayınları, Ankara, 2018, s.37.

²⁹ Paul C. Helmreich, *Sevr Entrikaları, Büyük Güçler, Maşalar Gizli Anlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi*, çev. Şerif Erol, Sabah Kitapları, İstanbul, 1996, s.241.

³⁰ Şimşir, *Lozan Barış Konferansı Cilt II*, s.629-631.

³¹ *Lozan (1922 - 1923)*, s.126-155; Bilsel, *a.g.e.*, s.506-508, 559-570.

Tüm bunlardan hareketle Lozan Konferansı'nın; Türkiye'nin kazandığı askerî zaferi, diplomatik olarak taçlandırmak istediği bu kapsamda tam bağımsızlığı elde edip Misak-ı Millî'yi gerçekleştirmeye çalıştığı son derece önemli bir uluslararası müzakere alanı olduğu değerlendirilmektedir. Aylar süren görüşmeler, diplomasinin bir gereği olarak karşılıklı feragat ve tavizleri ortaya çıkartmış olsa da Türkiye, ana düzlemde kendi isteklerine ulaşmıştı. Nitekim Lozan, kapitülasyonların kaldırılması, Türk topraklarında Ermenilere yurt verilmesi talebinin reddedilmesi, Osmanlı borçlarının Türkiye'nin istediği şekilde ödenecek olması ve Türkiye'nin istiklalinin tanınması bakımından Türkiye'nin en temel ve önemli taleplerini karşılamaktaydı. Öte yandan Boğazlar üzerinde egemenliği kısıtlayıcı bazı hükümler (Boğazlar Komisyonu), Trakya sınırında tam istenilenin gerçekleştirilememesi, Musul Vilayeti'nin Türkiye sınırlarına katılmasının temin edilememesi ve çözümünün ikili görüşmeye bırakılması, Ege'deki bazı adaların egemenliğinin Türkiye'ye bırakılmaması gibi hususlar, Türkiye'nin feragat etmek durumunda kaldığı alanları oluşturuyordu. Bu bakımdan karşılıklı tavizlerin olmasının, antlaşmaya varılmasına katkı sağladığı ifade edilmelidir.

Şüphesiz Lozan Antlaşması, Türk kamuoyu tarafından da ilgiyle takip edilmişti. Bu çerçevede dönemin basınıni oluşturan ve Millî Mücadele'ye taraftar olan pek çok gazete; Lozan'daki gelişmeleri yakından takip etmiş, kamuoyunu bilgilendirme ve yönlendirme gibi fonksiyonlar üstlenmişlerdi. Türk heyetinin tutumu, İtilaf devletlerinin girişim ve talepleri ile nihayetinde uzlaşmaya varılması anbean takip edilmiş; Türk heyetinin müzakerelerdeki kararlı duruşu ve elde ettiği başarıya ilişkin haber ve analizlere yer verilmişti. Dönemin gazetelerinin genel olarak Türk heyetine güvendiği, olumlu ve ümitvar bir anlayışta yayımlar yaptığı takip edilmektedir.³² Bu dönemde Türk basınında Lozan'daki gelişmeleri aktaran gazetelerden biri de Ahenk'ti.

Sonuç olarak Lozan'ın basının gözünden yansımaları muhtelif araştırmalara konu olmuş; bazı gazeteler bazında da incelenmiştir. Ancak Ahenk Gazetesi'ne göre Lozan Antlaşması'nın henüz doğrudan bir akademik araştırmaya konu edilmemesi, özgün içerikli bu çalışmanın

³² Tahir Kodal, "Lozan Barış Antlaşması ve Türk Kamuoyu", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22/64-65-66, (2006), s.220-241.

hazırlanmasını sağlamıştır. Ahenk'in, Lozan sürecine ilişkin tutumunun ortaya konulması çerçevesinde Antlaşma'nın imzalanmasından hemen önceki gelişmeler ile imzayı müteakip yansımaları dair haberler incelenmiştir. Antlaşmaya giden süreci iyi anlamak ve uzlaşamayan konuların ne şekilde çözüldüğünü daha iyi izah edebilmek için haberlerin takibinde kronolojik bir metot benimsenmiş; bununla birlikte haberlerin aktarılmasında kendi içinde tematik tasnif yapılmaya özen gösterilmiştir. Tespit edilen haber, yazı ve değerlendirmeler, nitel analiz metoduyla değerlendirilerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Ahenk Gazetesi

Ahenk Gazetesi, günlük siyasi gazete olarak İzmir'de yayın hayatına başlamıştı. Çıktığı dönemde İzmir'de çok sayıda farklı dilde gazete varken Türkçe yayın yapan "Hizmet" Gazetesi bulunmaktaydı. Bölgenin nüfusu düşünüldüğünde yeni bir gazete çıkarılması düşünülmüştü. Gazete'nin ismi, toplumsal uyumu nitelemesi için "Ahenk" olarak tercih edilmişti. Kurucusu ve başyazarı Tefik Nevzat Bey tarafından çıkartılan Ahenk'in ilk nüshası, 21 Şubat 1895 tarihliydi. Gazete, İzmir hükümet konağına yakın bir handa ofisini tutarken, bir süre sonra kendi matbaasında gazetesini basmaya başlamıştır.³³ Gazete'nin ilk imtiyaz sahibi ise Mehmet Necati Efendi olup Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ali Nazmi Bey, bu görevi üstlenmişti. Ali Nazmi Bey'in vefatı üzerine Ağustos 1920'de kız kardeşi Cevriye İsmail, Gazete'nin imtiyaz sahibi olmuştu. Bu süreçte Hazım Ferid başmuharrir iken Lozan sürecinde başyazar Mehmed Şevki Bey'di.³⁴

Ahenk Gazetesi, yayın hayatının ilk yıllarında toplumsal olaylara ışık tutmasıyla İzmir'deki Türk basının dinamik gazetelerinden biri olsa da

³³ Zeki Arıkan, *İzmir Basın Tarihi (1868 - 1938)*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2006, s.46-48, 106.

³⁴ Anıl Erkin, *Ahenk Gazetesi'ne Göre II. Meşrutiyet Dönemi'nde Aydın ve İlçelerinin Sosyal ve Ekonomik Hayatı (1908)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2023, s.1-3; Turan Akkoyun, "Atatürk Devri İzmir Basını ve Kamuoyu Üzerindeki Tesiri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12/34, (1996), s.102; Dilek Yardım, "Bir Gazetenin Sahibi ve Başyazarı Olarak Cevriye İsmail Uyum", *İzmir'de İz Bırakmış Öncü Kadın Yazarlar*, ed., Şerife Çağın, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2021, s.95-96; Zeki Arıkan'ın eserinde Ali Nazmi Bey, sehven "Mehmet Nazmi" olarak belirtilmiştir. Bkz. Arıkan, *İzmir Basın Tarihi*, s.46.

birkaç yıl içerisinde etkinliği azalmıştı.³⁵ Yine de gazetenin yayın hayatı, uzun bir süre devam edecekti. Nitekim gazete, kritik süreçlerde (Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Mütareke ve Millî Mücadele Dönemi) dahi yayınlarını sürdürmüştü. Ahenk'in yayın çizgisi genel olarak ılımlı ve muhafazakârdı. Çok fazla siyasi polemiklere girmemesi nedeniyle bu önemli süreçlerde soruşturma veya engellemelere maruz kalmamıştı.³⁶

Ahenk, Millî Mücadele Dönemi'nde her ne kadar İzmir'in Yunanlılarca işgal edilmesi sebebiyle pasif bir yayın politikası takip etse de şehirdeki diğer gazeteler gibi Yunan sıkıyönetim kurallarına uymak zorunda kalmıştı.³⁷ Ancak bir süre sonra Anadolu Hareketi'nin lideri Mustafa Kemal Paşa'nın beyanatları ve telgraflarına da yer vermeye başlamış, Millî Mücadele'yi desteklemişti.³⁸ Nitekim bu dönemde Ahenk'in; İzmir Vilayeti'ndeki olaylar, Mustafa Kemal Paşa'nın telgrafları, Yunan İşgal Kuvvetleri Kumandanlığının halka tebligatı gibi duyuru niteliğinde yazıları yayımladığı takip edilmektedir.³⁹ İzmir'in işgalden kurtarılmasını müteakip Ahenk'in yayın politikası, millî ve daha aktif bir hâl almıştı.⁴⁰ Bu süreçte gazetenin başyazarı olan Mehmed Şevki Bey Ahenk Gazetesi adına, Mustafa Kemal Paşa'nın 30 Ocak 1923'te İzmir'de gazetecilerle yaptığı basın toplantısına davet edilmişti.⁴¹

Nihayetinde İzmir'deki basın dünyasının önemli aktörlerinden biri olan ve kritik dönemlerde yayımlarıyla kamuoyunu bilgilendiren Ahenk Gazetesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında bir süre daha basılmaya devam etse de 2 Ocak 1930'da ve 10959 numaralı sayısıyla yayım hayatını noktalamıştı.⁴² Bu açıdan Ahenk Gazetesi'nin 35 yıllık yayın hayatında,

³⁵ Arıkan, *İzmir Basın Tarihi*, s.50.

³⁶ Akkoyun, a.g.m., s.102.

³⁷ Zeki Arıkan, "*İşgal Dönemi İzmir Basını*", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 5/13, (1988), s.155; Erkin, a.g.t., s.3.

³⁸ Uğur Bozkurt, "Ahenk Gazetesi'nin Tahlili ve Ulusal Kurtuluş Savaşı Dönemi Yayın Politikası", ed. Bekir Koçlar vd., *Hakimiyet-i Milliye Uluslararası Bilgi Şöleni (30 Ekim - 01 Kasım 2018/Van)*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi E Yayını, 2019, s.356-357.

³⁹ Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler 1872 - 1922*, C.1, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 2003, s.133-146; Zekai Güner, "Millî Mücadele'de Türk Kamuoyunu Oluşturan Basın", *Erdem*, 11/31, (1998), s.98-99.

⁴⁰ Bozkurt, a.g.m., s.357.

⁴¹ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, (Açıklamalı Dizin İle)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s.285.

⁴² Akkoyun, a.g.m., s.102.

istikrarlı bir yayın çizgisine sahip olduğu; bunu da ılımlı, nispeten pasif ve tartışmaların dışında kalabilen yayım politikası ile yapabildiği anlaşılmaktadır.

Şüphesiz Ahenk'in yayım hayatındaki en hareketli haberleri arasında Lozan sürecindeki yayınları yer almıştı. Bu kapsamda çalışmada; Ahenk Gazetesi'nin Lozan Konferansı'nın son safhası ve Antlaşma sonrasındaki haber ve analizleri incelenerek Konferans'a ve Antlaşma'ya dair verdiği haberlerin içerikleri ve bakış açısı değerlendirilmiştir. Ankara/Millî Kütüphane'de nüshaları bulunan gazetenin dijital nüshalarına İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi & Müzesi'nin (APİKAM) açık erişim adresinden ulaşılabilmektedir. Elektronik erişim noktası "Sürelî Yayınlar Grubu - Gazete - Ahenk A.404"tir. Bu çalışmada yararlanılan baskılar ise; 5 Temmuz 1923 tarihli ve 9273. sayı ile 26 Ağustos 1923 tarihli 9314. sayılı yayın arasındaki toplam 26 sayıyı kapsamaktadır.⁴³

Ahenk Gazetesi'ne Göre Lozan Barış Antlaşması

Lozan Konferansı'nın Son Aşamasında Yaşanan Müzakereler

Temmuz 1923 itibarıyla Lozan Konferansı'nın ikinci döneminin sonlarına gelinmişti. Fakat uzlaşılamayan belli başlı konuların görüşülmesine devam ediliyordu. Bu çerçevede Ahenk Gazetesi'nin haberlerinde de bu hususlar ön plandaydı. Dolayısıyla Konferans'ın son aşamasına gelindiğinde, görüşmelerin odaklandığı ve anlaşmazlığın olduğu meseleler; Yunanistan'ın Anadolu'da yaptığı tahribata karşı tazminat ödemesi; işgal altındaki İstanbul ve Boğazların İtilaf devletlerince tahliye edilmesi, Fransızlarla olan kapitülasyon/imtiyazlar ve Osmanlı borçları (faizler/kuponlar) idi.

Öncelikle belirtmek gerekirse Ahenk Gazetesi, Lozan'daki gelişmeleri, İstanbul'daki muhabiri Kadri Bey'in telgraflarıyla öğreniyor ve ertesi günkü baskısında bu haberleri yayımlıyordu. Kadri Bey ise Lozan'daki Türk basın bürosu ve İstanbul'daki diğer gazete ve ajanslar vasıtasıyla haberleri alarak İzmir'e Ahenk Gazetesi merkezine bildiriyordu. Konu itibarıyla incelenen sürece ait ilk haberler, Temmuz

---

⁴³ Apikam, <https://www.apikam.org.tr/tr/ArsivDetayliArama/1/>, [Erişim tarihi: 05.08.2024]

ayı başlarına aittir. Ahenk'in 5 Temmuz tarihli manşet haberi, İsmet Paşa'nın İtilaf devletleri temsilcilerine verdiği nota olmuştu. Söz konusu notada; Yunanistan'ın Anadolu'da yaptığı tahribat için tazminat talebinde bulunulmuştu. Fakat bundan feragat etmesi karşılığında, Müttefikler tarafından mali konular ve işgal kuvvetlerinin tahliyesine yönelik kolaylık sağlayacaklarına dair teminat almıştı. Buna rağmen Müttefik ülke delegeleri bu sözlerine dair somut bir kabule yanaşamadıkları için Antlaşma'nın imzalanması da gecikiyordu. Bu yüzden tepkisini ortaya koyan İsmet Paşa, millî meselelerin topluca halledilmesini ve vadeliden hususların bir an önce yerine getirilmesini talep etmişti.⁴⁴

Türkiye, Müttefiklerden söz konusu taleplere ilişkin çözüm beklerken, Yunanistan temsilcisi Venizelos'un verdiği demeç, çözüme ulaşılmasına dair olumlu bir gelişmeydi. Ahenk'in, 6 Temmuz tarihli haberine göre Venizelos, Türkiye ile aralarında ihtilaf oluşturan pek çok konuyu karara bağladıklarını, mevcut sorunları da en kısa zamanda çözmek için hükûmetlerinden talimat beklediklerini ifade etmişti. Onun bu açıklaması kendi menfaatlerine aykırı olması hasebiyle Fransa temsilcisi Pelle tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştı.⁴⁵

Aynı tarihli baskıda temas edilen bir diğer haber ise Yunanistan heyetinin ikinci temsilcisi Kaklamonos'un gazetecilere verdiği beyanat olup onun dikkat çeken ifadeleri şöyleydi: İtilaf devletleri temsilcileri, Türkiye ile Yunanistan arasında ikili barış anlaşması imzalanmasını engellemeye çalışıyorlardı. Ayrıca şu ana kadar seferber durumda tutmak zorunda kaldıkları Yunan ordusunu, Türklere karşı harekete geçirmek için Yunanistan'ı teşvik ediyorlardı. Fakat bu arzularında başarılı olmayacaklardı. Zira Yunanistan olarak menfaatlerinin ancak bu noktada olduğunu, İtilaf devletlerinin isteklerine uydukları takdirde yok olacaklarını anlamışlardı.⁴⁶ Görüldüğü üzere gerçeklerin Yunan temsilcisi tarafından açık bir itirafı olan bu sözler, Yunanistan'ın Anadolu'ya saldırma ve sonrasında Türkiye ile anlaşmaması noktasında, İtilaf devletlerinin açık tahrikinin olduğunu ortaya koyuyordu. Öte

⁴⁴ "Baş murahassımızın yeni notası", *Ahenk*, S. 9273, 5 Temmuz 1923, s.1.

⁴⁵ "Venizelos, meselenin halledildiğini resmen bildirdi", *Ahenk*, S.9274, 6 Temmuz 1923, s.1.

⁴⁶ "Kaklamonos'un beyanata", *Aynı yer*.

yandan Yunanistan'ın, bunun en çok kendilerine zarar verdiğini anlaması önemliydi. Bunun barışa giden kesin adımın atılması anlamında, Yunanistan nezdinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Ahenk bu sayısında ayrıca, Konferans'ın taraflarından İtalya ve Fransa'nın son tutumuna değinmişti. Nitekim İtalyan delegesi Montana'ya göre müzakereye edilen imtiyazlar ve faizler meselesi nedeniyle Konferans'ın kesilmesi ihtimal dâhilinde değildi. Eninde sonunda antlaşma imzalanacaktı. Fransa'da ise Bakanlar Kurulu toplanarak müzakerelerin seyrini ve ne şekilde hareket edeceklerini ele almışlardı.⁴⁷

Gazete'nin bir sonraki baskısı 8 Temmuz tarihliydi.⁴⁸ Bu baskıda 6-7-8 Temmuz'a ilişkin haberlere yer verilmişti. Evvela 6 Temmuz tarihli habere göre Türk heyeti, Müttefiklerden işgal altındaki yerleri derhal tahliye etmelerini talep etmişti. Bunun reddedilmesi halinde hükümet, İsmet Paşa'ya geri dönmesi emrini vermişti. Bu hususta Ankara'da, Rauf Bey (Orbay) başkanlığındaki Heyet-i Vekile (Bakanlar Kurulu) toplantısı icra edilmişti. TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa ile ikinci reis Ali Fuat Paşa da toplantıya katılmıştı. Toplantıda; Lozan'daki vaziyetin analiz edilerek bazı önemli kararlara varıldığı ve İsmet Paşa'ya da mühim ve kesin talimat verileceği haber alınmıştı. Nitekim 7 Temmuz tarihli habere göre hükümetin kararının malum olduğu, İsmet Paşa'dan, Müttefiklerin İstanbul, Gelibolu ve Çanakkale'yi tahliyesini talep etmesini ve reddi halinde Lozan'ı terk etmesini, Rauf Bey'in bildirdiği ifade edilmişti. Müzakerelere devam edilmesinin ancak bu şartın kabulüyle olacağı vurgulanmıştı. Bu gelişmeler karşısında barışın nasıl mümkün olacağı sorusunu soran Ahenk Gazetesi, İstanbul ve çevresinin derhal tahliye edilmesi ile imtiyazlar ve faizler meselesinin dışarıda bırakılmasıyla antlaşmaya varılabileceğini belirtmişti.⁴⁹

Ahenk, Türk tarafındaki bu gelişmelere mukabil İtilaf devletleri kanadındaki gelişmelere de yer vermişti. Nitekim Müttefik devletler temsilcilerinin ihtilafli konularla ilgili hükümetlerinden aldıkları son

⁴⁷ "İtalya murahhasları", *Aynı yer*.

⁴⁸ Bu süreçte Ahenk Gazetesi'nin cumartesi günlerine denk gelen 7, 14, 21 ve 28 Temmuz tarihlerinde baskı yapıldığı takip edilmektedir.

⁴⁹ "Meşgul yerlerimizin derhal tahliyesini Müttefiklerden talep ediyoruz", *Ahenk*, S.9275, 8 Temmuz 1923, s.1.

talimatların, Türkiye'nin aleyhine olduğu anlaşılıyordu. İstanbul'dan gelişmeleri bildiren Ahenk muhabiri, tahliye meselesi dâhil ihtilafli konuların Müttefik temsilcileriyle gerçekleştirilecek genel oturumda ele alınacağını bildirmişti. Bu meselede uyuşulmadığı takdirde, antlaşmayı bu kadar geciktiren faizler ve imtiyazlar meselesinin antlaşmadan çıkartılması suretiyle uzlaşmanın çaresi aranacaktı. Öte yandan bu konuda çözüm bulunamaması, Müttefikler arasındaki anlaşmazlığı da ortaya koyuyordu. Öyle ki konuya ilişkin duyumlara göre İngiltere, İstanbul'un ve Boğazların tahliyesine taraftar olduğu halde Fransızlar faizler ve imtiyazlar meselesinde bir uzlaşmaya varıncaya kadar tahliyenin ertelenmesini istemekteydiler. Ahenk'e göre aralarındaki ihtilaf pek barizdi.⁵⁰ Görüldüğü üzere Ahenk, söz konusu haberlerde, Ankara'dan İsmet Paşa'ya gönderilen yeni talimatı ön plana çıkartmıştı. İsmet Paşa'nın kesin bir tutum sergileyerek özellikle İstanbul ve Boğazların tahliyesini talep etmesi aksi takdirde Konferans'ı terk etmesi talimatını aldığına dikkat çekmişti.

Antlaşmaya Giden Yolda Uzlaşının Sağlanması

Lozan'da bir önceki haberde sözü edilen genel oturum, 8 Temmuz'da gerçekleşmişti. Ahenk'in 9 Temmuz tarihli haberinde olumlu bir gelişmeyle duyurulmuştu. Buna göre taraflar arasında uzlaşmaya varıldığı ve temsilcilerin birbirlerini tebrik ettiklerine dair başlıkla detaylar paylaşılmıştı. Özellikle Türkiye baş delegesi İsmet Paşa ile Yunanistan baş delegesi Venizelos'un sarılarak birbirlerini tebrik ettiklerine değinilmişti. Nitekim iki ülke, aralarındaki meselelerin halledildiğine dair mektupları konferans başkanlığına sunmuşlardı. Mutabakata varılan ilk konu; tazminat meselesine dair olup Yunanistan, Anadolu'da yaptığı yıkıma binaen tamirat tazminatı yerine Karaağaç'ı Türklere terk etmiş ve civarında yerleşen Rumların mübadelesini kabul etmişti. Bir diğer konu ise Ticaret Anlaşması'na ilişkindi. Türkiye-Yunanistan arasında imzalanacak olan ticaret mukavelenamesi, diğer devletlerle olduğu gibi iki senelikti. Yunanistan, Anadolu'daki işgal sırasında el koyduğu malların mukabilinde sahiplerine bedellerini ödeyecekti. Keza Yunanistan ve İtilaf devletleri de Mondros Mütarekesi sonrası el koydukları gemileri iade edeceklerdi. Ahenk ayrıca Lozan'dan ve İstanbul'dan aldığı haberlere binaen İngiliz heyetinden bazılarının,

⁵⁰ "Onların murahhaslarına da aleyhimize talimat verilmiş", Aynı yer.

uzlaşya varılması nedeniyle Londra'ya döndüğünü, Fransa cephesinde ise Konferans'ın çıkmazdan kurtulduğunu konuşulduğunu yazmıştı.⁵¹ Bu uzlaşya ile Konferans'taki temel anlaşmazlıklardan biri olan tazminat meselesinin, Türkiye'nin Karaağaç'ı ve el koyulan gemilerini alması şartıyla çözüme kavuşturulduğu görülmektedir.

Ahenk, 10 Temmuz tarihli baskısında ise görüşmelerin devam ettiğine, Müttefiklerin faizler meselesinin antlaşma metninden çıkartılması ve tahliyeyi kabul ettiklerine ilişkin bir haber yayımlanmıştı. Ancak bu hususta Fransa baş delegesi General Pelle, görüşme sonrası gazetecilerin sorularına yorum yapmaktan kaçınsa da iki taraf delegelerinin belirsiz konuların çözümü için adım attıklarını ifade ederek henüz sonuç alınmadan bilgi vermenin doğru olmadığını belirtmişti. Konferans'a ilişkin diğer haberlere bakıldığında, Müttefik temsilcilerine, hükümetlerinden bekledikleri talimatlar gelmişti. Bunun üzerine İsmet Paşa dâhil ilgili ülkelerin baş delegeleri özel bir toplantı gerçekleştirmişti. Aralıksız 6 saat devam eden toplantıda, tarafları ilgilendiren çeşitli konular tartışılmış ve sonuçta bazı kararlara ulaşılmıştı. Bununla birlikte toplantı sonrası bütün delegeler, içeriğe dair bilgi vermekten kaçınmışlardı. Bu bilgilerden hareketle Ahenk'in Konferans'ın seyrine yönelik son değerlendirmesi şöyle olmuştu: İcra Vekilleri Heyeti'nin, işgal edilen yerlerin derhal tahliyesinin reddedilmesi halinde İsmet Paşa'nın Lozan'ı terk etmesine dair talimatı oldukça önemliydi. Bunun yanı sıra imtiyazlar ve faizler meselesinin antlaşmadan çıkartılması ile ancak barışa ulaşabileceğini taraflara bildirdiğini hatırlatan Ahenk'e göre İsmet Paşa'nın bu konudaki kesin teklifi, Konferansı anlaşmaya sevk eden etken olmuştu. Öte yandan Yunanistan'ın Karaağaç'ı 15 Eylül'de teslim edeceği askerî uzmanlarca kararlaştırılmıştı. Yunanistan heyeti de bu konudaki kararın gereğini yapacaktı.⁵² Anlaşılacağı üzere Müttefikler, Türkiye'nin teklifi karşısında hükümetlerinden aldıkları talimatlar gereği görüşmelerde Türk heyetinin son ve kesin tekliflerine karşı uzlaşmaya yanaşmışlardı. Ahenk'te bunu İsmet Paşa'nın kararlı ve kati tutumuna bağlamıştı.

⁵¹ "Türkiye Yunanistan mesaili tamamen hallolundu...", *Ahenk*, S.9276, 9 Temmuz 1923, s.1.

⁵² "Cumartesi faizleri, pazar tahliyeyi konuştular...", *Ahenk*, S.9277, 10 Temmuz 1923, s.1.

Öte yandan delegeler arası özel toplantı, ertesi gün de devam etmişti. Görüşmelerde, faizler meselesinin antlaşma metninden çıkarılması ile İstanbul ve Boğazların, antlaşmanın imzalanmasının akabinde tahliyesi kabul edilmişti. İtilaf devletleri delegelerinin, tahliye ve faizler meselesinde gösterdikleri ılımlı tavra mukabil imtiyazlarla ilgili bazı hususların antlaşmaya konulmasını talep ettikleri haber alınmıştı. İlaveten “İstanbul’da yerleşik Hristiyanlar Hakkında Tanzim İmtiyazlar Protokolü” ismiyle hazırlanan protokolün bazı maddelerini değiştirdikleri bildirilmişti. Tüm bunlara rağmen söz konusu hususların Müttefiklerce kabulüyle barış antlaşmasının yapılmasına kesin gözüyle bakılıyordu.⁵³ Ahenk Gazetesi, İstanbul’daki muhabirinden alınan haberlere göre imtiyazların da halledilmekte olduğunu duyurmuştu. Lakin imzaların ne zaman atılacağına dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte en kısa sürede antlaşmanın imzalandığı haberini Türk halkına müjdelemek istediğini yazmıştı.⁵⁴

Gazete ayrıca Konferans’a ilişkin özel bir haberde paylaşmıştı. Kadri Bey imzalı “*Murahhasların Beyanâtı ve İmtiyazlar Protokolü*” başlıklı haberde; imzalanan imtiyazlar protokolünün antlaşmaya eklenmesinin kararlaştırıldığını bildirilmişti. Konferans’ın son oturumundan güler yüzlü bir şekilde çıkan İsmet Paşa, gazetecileri nezaketle kabul ederek tam uzlaşmanın olduğunu beyan etmişti. Keza ikinci delege Sıhhiye Vekili Rıza Nur Bey de gazetecilere, önemsiz detaylar hariç olmak üzere üç büyük ihtilafli meselenin isteklerine göre çözüldüğünü belirterek imzaların haftaya atılacağını bildirmişti. Fransız delegesi General Pelle de tam bir uzlaşının olduğunu, imza için Rusya’nın da davet edileceğini ifade etmişti. Keza İngiliz baş delege Rumbold da barışın yapıldığını ve 10 güne kadar imza edileceğini açıklamıştı. Kadri Bey özel haberine şu sözlerle son vermişti: “Müzakere edilen başlıkların, TBMM Hükûmeti’nin arzusu çerçevesinde antlaşmaya konulması, İstanbul’da büyük bir memnuniyet oluşturmuştu”.⁵⁵ Takip edildiği gibi Ahenk, aylardır süren müzakerelerde anlaşmazlığa sebebiyet veren birçok konunun karara bağlandığını belirtmiş; İsmet Paşa’dan Rıza Nur’a; General Pelle’den Rumbold’a kadar ülkelerin heyet başkanlarının

⁵³ “Husûsi içtima pazar günü de devam etmiştir”, *Ahenk*, S.9277, 10 Temmuz 1923, s.2.

⁵⁴ “Sulh Meselesi”, *Aynı yer*.

⁵⁵ “Murahhasların beyanâtı ve imtiyazlar protokolü”, *Aynı yer*.

konuya dair gazetecilere yaptığı açıklamalara yer vermişti. Geline nokta, Ahenk tarafından memnuniyet verici ve müjdelenmeye aday haber olarak nitelendirilmişti.

Ahenk'in 11 Temmuz tarihli yayınında da varılan uzlaşmanın yansımalarına dair haberler dikkat çekmekteydi. Nitekim İsmet Paşa, Türk muhabirlerine verdiği demeçte; "*Milletimiz için memnuniyeti haiz bir sulh elde ettik*" demişti. Kadri Bey'in özel haberinde, Konferans'ta ele alınan "Chester imtiyazları"na temas edilmişti. Buna göre görüşmelerde, imtiyazlar meselesi de ele alınmıştı.⁵⁶

Konferans'a ilişkin diğer haberlerde ise şimdiki kadar hiçbir imzanın atılmadığı, ancak genel çerçevede iyimserlik olduğu belirtilmişti. Hâlihazırda Lozan'da detaylar konuşulmaktaydı. Gökçeada (İmroz) ve Bozcaada'yı geri alma hususu ile "Chester Projesi"nin uygulanmayan imtiyazlarının Fransızlara verilmesi, Irak hududundaki sınırlamanın tahliyeden sonra başlayacağı bunlar arasındaydı. Ayrıca Türk heyeti, İngiliz gemilerinin İstanbul'dan ayrılmasını resmen talep etmişti. Bunun üzerine antlaşmanın imzalanmasından 6 hafta sonra tahliye muamelesine başlanacağı tespit edilmişti. İngiliz heyeti, hükûmetinden buna dair talimat istemişse de cevabın olumlu gelmesi bekleniyordu.⁵⁷ Bu açıdan tarafların uzlaşmaya vardığı, sadece antlaşmaya ilişkin son detaylar üzerinde istişare ettikleri vurgulanmıştı.

Lozan'daki anlaşmaya ilişkin Fransız delegesi General Pelle de Türk gazeteci ve muhabirlerine beyanat vermişti. Ona göre Fransa, Türkiye ile dostane ilişkiler kurmayı ciddi bir şekilde istiyordu. Bu yüzden Türk Hükûmeti'ne güvenerek Düyûn-ı Umûmiye'de yer alan Türk hisselerine ilişkin Muharrem Kararnamesi'nin barış anlaşmasından çıkartılmasını kabul etmişlerdi. Bu durumda anlaşmanın imzalanmasını erteleyecek hiçbir ihtilaf kalmamıştı. Pelle'nin açıklamalarında olduğu gibi hakikaten Lozan'da olumlu bir hava vardı. Anlaşma haberi her tarafta büyük bir memnuniyetle karşılanmıştı. Konferansı takip eden bütün basın, anlaşmanın kesin olduğuna ve barışın artık bir emrivaki halini aldığına dair yayınlar yapıyordu.⁵⁸ Konferansa ilişkin Ahenk'in bir diğer haberi ise

⁵⁶ "İsmet Paşa'nın beyanati", *Ahenk*, S.9278, 11 Temmuz 1923, s.1.

⁵⁷ "İtilaflar cuma günü resmen tasdik olunacaktır ...", *Ahenk*, S.9278, 11 Temmuz 1923, s.2.

⁵⁸ "General Pelle'nin beyanati...", *Aynı yer*.

cuma günü genel bir oturumun yapılacağına yönelikti. Burada antlaşmanın, resmi olarak onaylanması beklenmese de son detayların konuşulacağı belirtilmişti.⁵⁹

Diğer taraftan son gelişmeler üzerine TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa ve İcra Vekilleri Heyeti; çözüme ulaşılan meselelerle ilgili antlaşmanın kabulüne dair İsmet Paşa'ya talimat vermişti. Ahenk Gazetesi de bu önemli haberi, Akşam Gazetesi'nin Ankara muhabirinin yayımladığı özel haberden aktarmıştı.⁶⁰ Söz konusu haberlerde anlaşmaya ilişkin son müzakerelerin olduğu, özellikle Fransızlarla borçlar ve imtiyazlarla ilgili bazı müzakerelerin gerçekleştirildiği, Fransız temsilcisi Pelle'nin, Fransa'nın Türkiye ile barış yapma arzusuna ilişkin beyanati dikkat çekmektedir.

Öte yandan Ahenk muhabiri Kadri Bey, Konferans'taki diğer meselelerin çözümüne dair ayrıntılara yer vermişti: Şöyle ki Adalar konusunda Konferans'ta görevli uzmanlar, Türkiye'ye bırakılan Gökçeada ve Bozcaada'ya ait genel maddelerin tespiti ile meşgulüldü.⁶¹ Antlaşmanın Boğazlara ait kısmını imzalamak üzere Konferans'a davet edilen Rusların ise bu davete katılmayacakları anlaşılmıştı.⁶² Irak sınırının belirlenmesine yönelik Türkiye ve İngiltere arasındaki müzakerelere İstanbul ve Boğazların tahliyesinden sonra başlanacaktı. İngiltere heyeti Irak'ta bulunan emval ve gayrimenkullerin iadesini kabul etmişti.⁶³ "Chester Projesi"nde tatbik edilmeyen imtiyazların Fransızlara verilmesi kararlaştırılmıştı.⁶⁴

Tüm bunların yanı sıra Ahenk, son gelişmelere dair İstanbul gazetelerinin görüşlerine de yer vermişti. Buna göre gazetelerin çoğu, antlaşmadan bölümler yayınlayarak memnuniyetlerini beyan etmekteydiler. Genel olarak hepsi barış için kesin bir ümit içerisindeydi. Halk ise antlaşmanın, taleplerin kabul edildiği anlamına gelmesi dolayısıyla açıkça sevinç içerisindeydi. Bundan da anlaşılıyor ki

⁵⁹ "Cuma günü umûmi bir celse", Aynı yer.

⁶⁰ "Heyet-i Vekile ve Gazi Paşa", Aynı yer.

⁶¹ "İmroz ve Bozca Adaları", Aynı yer.

⁶² "Ruslar davete icabet etmese", Aynı yer.

⁶³ "İrak hududumuzda", Aynı yer.

⁶⁴ "Türkiye'deki ecnebilerin usul-i ikameti", Aynı yer.

anlaşmanın yansımaları geniş ölçekli olacaktı.⁶⁵ Görüldüğü üzere ilgili haberlerde Konferans'ta müzakere edilen farklı konuların ne şekilde çözümlendiğine ve taraflar arasındaki son duruma ilişkin malumat yer almış ve Türk kamuoyunun hissiyatına yer verilmişti.

Gazete'nin bu sayısında yer verilen Lozan temalı bir diğer haber ise Vatan Gazetesi'nin Lozan'dan 8 Temmuz tarihli bildirdiği malumattı. Konferans'ta gelinen aşama memnuniyet vericiydi zira sulh artık temin edilmiş sayılırdı. Temsilciler dün münakaşa ettikleri esaslar hakkında bugün sessizlik içindeydiler ve meselelerin anlaşma yoluyla çözümlendiği görülüyordu. Uzmanlar bu sabah, ayrıntıları belirlemek üzere bir araya gelmişlerdi. İtilaf devletleri, faizler meselesi hakkında hiçbir beyanname almamayı kabul etmişti. Bununla birlikte İstanbul'da Düyûn-ı Umûmiye'nin hukukunu koruyacaklarına dair bir beyanname neşredeceklerdi. Türk tarafı ise Düyûn-ı Umûmiye'nin zararlarının ödenmesine ilişkin gelecekte hiçbir taahhütte bulunmadığını beyan edecekti. İtilaf devletlerince İstanbul ve Boğazların tahliyesi, barış antlaşmasının TBMM tarafından onaylanmasının müteakip 6 hafta içinde gerçekleştirilecekti. Hâlihazırda tahliyenin ne şekilde olacağına dair ayrıntılar görüşülüyor keza Yavuz zırhlısı ve Ümit Vapurundan alınan toplar ile Mondros Mütarekesi'nden sonra depolardan alınan silahların iadesi görüşülüyordu.⁶⁶

Akşam Gazetesi'nin istihbaratına da yer veren Ahenk, Lozan'daki Akşam muhabirinin 8 Temmuz'da bildirdiğine göre Müttefiklerin tekliflerinin genel itibarıyla memnuniyet verici olduğunu ve kuponlar meselesinin anlaşmadan çıkarılması ve tahliyenin gerçekleştirilmesini kabul ettiklerini bildiriyordu. Fakat imtiyazlara ait bazı esasların antlaşmaya konulmasını isteyince İsmet Paşa, kendilerinden daha fazla açıklık talep etmişti. Türk heyetindeki askerî müşavir Tevfik Bey, bu sabah ittifak devletleri uzmanlarıyla İstanbul ve Boğazların tahliyesinin ne şekilde olacağına dair müzakerelerde bulunmuştu.⁶⁷ Takip edildiği üzere Ahenk Gazetesi, Lozan'a dair haberleri verirken kendi muhabirinin

⁶⁵ "İstanbul Gazetelerinin mütalaatı", *Aynı yer*.

⁶⁶ "Lozan'dan Vatan Gazetesine gelen haberler", *Ahenk*, S.9278, 11 Temmuz 1923, s.3.

⁶⁷ "Akşam Gazetesi'nin İstihbaratı", *Aynı yer*.

dışında, büyük gazetelerde yayımlanan veya onların muhabirlerinden alınan bilgilere atıf yaparak da haberler yapmaktaydı.

Gazete'nin 12 Temmuz tarihli baskısına bakıldığında antlaşmaya nihai şeklini verebilmek için ihtilafli konuların ayrıntıları görüşülüyordu. Ahenk muhabirinin bildirimine göre İsmet Paşa, imtiyazlarla ilgili Ankara'dan talimat istemişti. Heyet-i Vekile ise bu konuda fedakârlık yapmanın mümkün olmadığını Lozan'a bildirmişti. Yavuz Gemisi başta olmak üzere tüm gemiler ile el konulan bütün silah ve cephane de Müttefiklerden talep edilmişti. Antlaşma hükümlerinin uygulanması, itilaf devletlerinin parlamentoları tarafından onaylandıktan sonra olacaktır. Fakat -zikredildiği gibi- İstanbul ve Boğazların tahliyesi, kararlaştırıldığı gibi 6 haftalık periyot içinde olacaktır. Bu talepler Müttefiklerce kabul edilmişti. Diğer yandan uzlaşmaya varılmasını, İngiliz Maslahatgüzarı ve Yüksek Komiser Vekili N. Handerson, resmi olarak Hariciye Vekiline bildirmişti. Musul meselesi ise antlaşmanın onaylanmasından sonra Türkiye ve İngiltere arasında 9 ay içinde çözümlenecekti. Eğer anlaşmazlık devam ederse Cemiyet-i Akvam'a başvurulacaktı. Yunan gazeteleri de antlaşmaya varılmasını memnuniyetle karşılamışlardı.⁶⁸

Ahenk Gazetesinde Lozan'a ilişkin genel ve özel haberlerin yanı sıra köşe yazıları da yazılmıştı. Bu kapsamda gazetenin başyazarı Mehmed Şevki Bey, kaleme aldığı 12 Temmuz tarihli ve "İtilaf Münasebetiyle" başlıklı köşe yazısında, Konferans'ta varılan uzlaşmaya dair tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştu. Ona göre İtilaf devletlerinin nazarında önemli bir yer tutan Türkiye, ("Türkiye Halk devleti" ifadesini kullanmıştı.) azim ve gayreti ile muhataplarını anlaşmaya yöneltmişti. Süreç analiz edildiğinde, Müttefiklerin özellikle de Fransızların bazı maddeler üzerindeki ısrarları son bulacak ve anlaşmaya giden yol açılacaktı. Bunun için Türk heyetinin katıyen çizdiği yoldan dönmeyeceği izlenimini vermek gerekiyordu. Uygun zamanı bekleyen TBMM Hükûmeti, genel durumu değerlendirdikten sonra kesin kararını vermişti. Ancak faizler antlaşma dışında bırakılır ve işgal kuvvetlerinin tahliyesi kabul etmesiyle barış gerçekleşebilirdi. Hükûmet bu kararı verdikten sonra söz konusu hususların müttefik temsilcilerine

⁶⁸ "İsmet Paşa imtiyazlara müteallik mesailin halli için Ankara'dan talimat istedi", *Ahenk*, S.9279, 12 Temmuz 1923, s.1.

sunulmasını, eğer ret cevabı verilirse de derhal Lozan'ı terk etmesini baş delege İsmet Paşa'ya emretmişti. Haddizatında bu karardan önce İsmet Paşa da katıldığı görüşmelerde meselelerin halledilmesine yönelik taleplerini dile getirmişti. Neticede İsmet Paşa, Ankara'dan aldığı bu son emir üzerine kesin bir teşebbüste bulunarak Türkiye'nin kararlılığını ortaya koymuştu. Müttelikler ise bu ciddi ve kesin çıkış karşısında "biraz değil, iyice düşünmek zorunda kalmış" ve vaziyeti hükümetlerine bildirmişlerdi. Nihayetinde hepsi, Türk heyetinin tekliflerini kabul ederek antlaşmanın yapılmasını istemişlerdi. Böylece barış antlaşmasının imzalanacağı kanaati her taraftan malum olmuştu. Ulaşılan bu güzel netice, İcra Vekilleri Heyeti'nin almış olduğu kesin kararın etkisiyle olup bu hükümetin bir zafer hediyesi olarak kaydedilebilirdi. Zira faizler ve tahliye meselesinin Mütteliklerce kabul edildiği hususu kesin ve doğrudu. İmtiyazlar meselesinin tamamıyla halline dair henüz kesin bilgi olmamakla birlikte alınan telgraflara nazaran bu konunun da Türkiye lehine halledildiği anlaşılıyordu. Çok yakın bir zamanda bu konuda, kesin haberlerin alınacağı aşikârdı. Şu halde uzlaşmaya mani olan üç önemli husus, tamamıyla Türkiye'nin arzusu doğrultusunda çözülmüştü. Sadece bu meselelerin teferruatına dair görüşmeler sürüyordu ve antlaşmanın yakında imzalanması kesindi. Geriye kalan Musul meselesinin de barış içerisinde halledilmesi muhtemeldi. Bu antlaşma ile TBMM Hükümetini kuran mücahitlerin savaş ve barışa ait zaferleri gerçekleşecekti. Esasen Mehmed Şevki'ye göre bu zaferlerin iktisadi ve idari zaferlerle taçlandırılması Türkiye için bir gereklilikti. Hayat ve istiklalin devamı ve gelişmesi, askerî ve diplomatik zaferlerin, iktisadi ve idari zaferlerle desteklenmesi ile ancak mümkün olabilirdi. Bu yüzden çok ama çok çalışmak, hatta sevinçli bir şekilde çalışmak gerekliydi. Antlaşmanın imzalandığı gün şüphesiz bu zaferi, idari alanlardaki mücadelenin olumlu neticeleri ile geliştirme fırsatına da kavuşulacaktı. TBMM Hükümeti'ni büyük hürmetle anarken bundan sonraki iktisadi ve idari mücadelelerinde başarılı olmasını temenni etmişti.⁶⁹ Mehmed Şevki Bey'in köşe yazısında; Türkiye ve İtilaf devletleri arasında çetin müzakerelerin olduğu bir ortamda Türkiye'nin sabırlı ve kararlı duruşuyla ihtilafı meseleleri kendi lehine çözümlendiğini büyük bir başarı olarak nitelendirdiği takip edilmektedir. Keza elde

⁶⁹ Mehmed Şevki, "İtilaf münasebetiyle", *Aynı yer.*

edilen siyasi ve askerî başarının oldukça değerli olduğunu, ancak iktisadi, idari ve diğer alanlardaki başarılarla da taçlandırılmasına ihtiyaç olduğuna dikkat çektiği görülmektedir.

Ahenk Gazetesi, 13 Temmuz tarihli baskısında da antlaşmanın ne zaman olacağına ilişkin suallere cevaplar veriyordu. Nitekim Londra gazeteleri, antlaşmanın 10 günde imza edilebileceğini belirtmişlerdi. Lozan'daki basın mensupları da, aynı kanaattedirler. Ancak muallakta kalan meselelerle ilgili heyetler arasında uzlaşma olsa da bunlar henüz ilgili hükümetlerce onaylanmamıştı.⁷⁰ Öte yandan Ahenk'in haberine göre İngiliz Daily Telegraph Gazetesi, antlaşmayı sorgulayarak Türkiye'de yerleşen yabancı ülke vatandaşlarının hak ve menfaatlerinin bu antlaşmayla feda edildiğinden bahsetmiş; başta İngiltere olmak üzere Müttefik devletleri şiddetle eleştirmişti.⁷¹ Bir diğer haber ise İngilizlerin İstanbul ve Boğazların tesliminden sonra da İstanbul'da ufak bir kruvazör bırakmak istediklerine dairdir. İngiltere'nin bu yöndeki teklifi, Türkiye tarafından kesin bir şekilde reddedilmişti. İngiltere baş delegesi Rumbold, keyfiyeti Londra'ya bildirmişse de sonunda Türk limanlarında hiçbir harp gemisinin bırakılmayacağı İngiltere tarafından kabul edilmişti.⁷²

Bu haberlerin yanı sıra Ahenk'in başyazarı Mehmed Şevki Bey, bu sayıdaki yazısında, büyük devletlerin sermayedarların isteklerine göre hareket edip antlaşmayı geciktirmesine tepki göstermişti. Ona göre Lozan'daki müzakereler, Müttefiklerin ihtiraslarını ortaya koyuyordu. Sarf edilen yoğun mesaiye rağmen bir türlü antlaşmaya varılamaması bu yüzdendi. Zira bu ülkeler, Türk topraklarındaki menfaatlerini devam ettirmek istiyorlardı. Bunun için aylardır dünyaya adeta eziyet ediyor, insanları birbirine saldırtıyorlardı. Hâlbuki bu işin uzayıp gitmesinde ortak bir menfaat yoktu. Bu devletlerin ısrarları ile geçen zaman, milletlerin ortak ve genel haklarını zarara uğratiyordu. Ortaya çıkan zararlar delegelerin beş, on veya kısıtlı şahıs ve zümreye sağlamak istedikleri menfaatler yüzündendi. Öte yandan Suriye'deki Fransız varlığını sorgulayan Şevki Bey'e göre Suriyeliler Fransa ülkesine ve haklarına saldırmamışlardı. O halde Fransa'dan kalkıp denizler aşarak

⁷⁰ "Londra matbuatı", *Ahenk*, S.9280, 13 Temmuz 1923, s.1.

⁷¹ "Deyli Telgrafın muahezesi", *Aynı yer*.

⁷² "Kruvazör bırakmak istiyorlarmış", *Aynı yer*.

Suriye halkına ne maksatla musallat olmuşlardı. Bir Fransız, ülkesinin haklarını korumak için ölmeyi göze alabilirdi lakin bir Fransız'ın, sermayedarlar namına Fransa'dan kalkıp Halep'te ölmesine Fransız kamuoyu ne diyecekti. Mesele Avrupa'nın milyonluk sermayedarlarının ihtiraslarından ibaretti. Zaten Lozan'daki imtiyazlar konusu da bunun yansımasıydı. Antlaşmaya şu ana kadar varılamamasının ve belki de biraz daha bunun uzayacak olmasının en büyük sebebi sermayedarların gayrimeşru menfaatlerini temin için yapılan zalimane ısrarlardı.⁷³ Görüldüğü üzere Mehmed Şevki Bey'in, Fransızlar üzerinden imtiyazlar meselesi nedeniyle sorun çıkaran Müttefiklerin, sermayedarların etkisinde kaldığına vurgu yapmıştı.

Yazıda da temas edildiği gibi Lozan'da neredeyse tüm konular halledilmiş, sadece imtiyazlar meselesinde pürüzler kalmıştı. Bunun sebebi ise Fransızların kapitülasyonlardan vazgeçmemek için her yolu denemeleriydi. Nitekim 10 Temmuz'da Fransız delegesi General Pelle, İsmet Paşa'yı ziyaret ederek konu hakkında görüşmüştü. İsmet Paşa ise bu konuda TBMM'nin kesin tutumunu ifade etmişti.⁷⁴

Öte yandan İstanbul'daki Ahenk Gazetesi muhabiri Kadri Bey, Fransa'nın İstanbul temsilci vekili Corelli ile bir mülakat yapmıştı. Buna göre temsilci; antlaşma protokolünün önümüzdeki çarşamba günü tarafların delegeleri arasında imzalanacağını belirtirken, İtilaf devletlerine mensup işgal kuvvetleri ve harp gemilerinin de İstanbul'dan çekileceklerini, imtiyazlar meselesinde ihtilafı sürdüren ehemmiyetli bir durum kalmadığını açıklamıştı.⁷⁵

Gerçekten de Türkiye ve müttefikler arasında gemilerin tahliyesi ve imtiyazlar meselesinin konuşulduğu özel bir toplantı düzenlenmişti. Ahenk'in 15 Temmuz tarihli haberine göre İtilaf devletleri temsilcileri, müzakereleri terk etmişlerdi. Yaşananlarla ilgili İngiliz Dışişleri Müsteşarı, "projeleri kabul edilmedikçe ve belirsiz meseleler düzeltilmedikçe imza tarihini bilmiyorum" demişti. Oysaki toplantıda, Türk delegeleri, tahliyeye başlar başlamaz Müttefiklere ait harp gemilerinin derhal Türk sularını terk etmeleri gerektiğini teklif etmişti.

⁷³ Mehmed Şevki, "Esbab-ı tehir", *Aynı yer*.

⁷⁴ "İsmet Paşa ve Pelle", *Ahenk*, S.9280, 13 Temmuz 1923, s.2.

⁷⁵ "Muhabirimizin Corelli ile mülakatı", *Aynı yer*.

Buna mukabil İtilaf devletleri, donanmalarını Türk sularında bulundurmamak istediklerinden bu teklifi kabul etmemiş ve münakaşa çıkmıştı. Üstelik gerginlik hat safhadayken imtiyazlar meselesi de konuşulmaya başlamıştı. Gemilerle ilgili tartışmadan sonra bu konuda da anlaşmazlığın olması tansiyonu iyice yükseltmiş ve müttefik murahhasları müzakere salonunu terk etmişti.⁷⁶ Yaşananlar değerlendirildiğinde, Müttefiklerin birkaç gün önce kabule yanaştıkları konularda yeniden pürüz çıkardıkları anlaşılıyordu.

Bu arada İsmet Paşa'ya, Ankara'dan yeni talimat gönderilmişti. Basın, bu talimatın içeriği ile ilgili henüz malumat sahibi olmasa da Türkiye'nin özellikle imtiyazlar konusunda fedakârlık yapmayacağı, ayrıca tahliye ve faizlere ilişkin de önceki tekliflerinin geçerli olacağı, bunlar gerçekleşmediği takdirde geri dönmelerinin Türk delegasyonuna bildirildiği vurgulanmıştı.⁷⁷

Bilindiği üzere imtiyazlar meselesinde en büyük ısrarı yapan Fransızlardı. Nitekim önceki toplantılarda, faizler konusunu antlaşma dışı bırakmaya razı olan Fransızlar, Türk heyetinin bu konudaki tutumundan vazgeçmesine dair yeniden talepte bulunsalar da teklifleri reddedilmişti.⁷⁸ Fakat Ahenk'in haberine göre toplantıda ortaya çıkan anlaşmazlıkta en çok İngiliz temsilcinin söylemleri tartışmaya sebebiyet vermişti. Zira o, Müttefiklerin teklifinin tartışmasız kabul edilmesini Türk temsilcilerine iletmış ve bunun üzerine tansiyon yükselmışti.⁷⁹ Toplantıda ayrıca, Müttefiklerin İstanbul ve Çanakkale'nin tahliyesinden sonra harp gemileri bulundurması isteklerine karşı Türk heyeti, bu ısrarların lüzumsuz ve faydasız olduğunu ve bunun mümkün olmayacağını kesin bir şekilde tekrar bildirmişti.⁸⁰ Bu arada Yunan temsilcisi Venizelos, İsmet Paşa'yı ziyaret ederek Beykoz'daki mahkûm edilen Rumların idamlarının ertelenmesi ricasında bulunmuştu. İsmet Paşa, bu hususu Ankara'ya yazacağını ifade edince Venizelos, şahsının ve bütün Yunanlıların teşekkürlerini sunmuştu.⁸¹

⁷⁶ "Hususi içtimada salonu terk etmişler," *Ahenk*, S.9281, 15 Temmuz 1923, s.1.

⁷⁷ "İsmet Paşa yeniden talimat aldı", *Aynı yer*.

⁷⁸ "Fransızların inadı", *Aynı yer*.

⁷⁹ "İngilizlerin marifeti", *Aynı yer*.

⁸⁰ "Reddettik", *Aynı yer*.

⁸¹ "Yunan Murahhası Venizelos", *Aynı yer*.

Toplantıda yaşananlara rağmen Konferans'ın kesileceğine ihtimal verilmediği ve endişeye gerek olmadığı Lozan'dan bildirilmişti. Nitekim son tartışmada salonu terk eden General Pelle, gazetecilere verdiği demeçte, sorunun olduğunu ancak imzanın da yakın olduğunu söyleyerek kamuoyunu rahatlatmıştı. Buna rağmen Fransızlar, sermayedarların hesabına ısrarlarında devam ediyorlardı. Ahenk Gazetesi de önceki tartışmanın bütün müzakereleri etkileyecek seviyede olmadığını ve bir sonraki toplantının beklendiğini, zamanının ise henüz belli olmadığını duyurmuştu.⁸²

Ahenk Gazetesi, Lozan'daki son durumu 16 Temmuz tarihli baskısında okuyucuyla buluşturmuştu. Bir önceki haberlerde bahsedilen tartışmadan sonra Müttefik temsilcilerin, vaziyeti hükûmetlerine bildirerek talimat bekledikleri anlaşılmıştı. Olumsuz bir cevap beklenmediği Lozan'dan bildirilmişti. Öte yandan Times Gazetesi, dört sene önce Türkiye ile barış yapılmadığına teessüf eden bir haber yapmıştı. Türklerin Lozan'da fatih gibi karşılandıklarına dikkat çeken Times, Ayasofya'yı kilise yapma fırsatını kaçırdıklarını belirtmişti. Bu arada Yunanistan'da iç karışıklık başlamıştı. Ahenk'in Yunanistan'dan alınan haberler çerçevesindeki yazısına göre Yunan ordusunun dağılan efradı ile aç ve muhtaç ahali, gösterilere başlamış, ülkenin birçok kasabasındaki bu hareket ihtilale dönüşmüştü.⁸³ Görüldüğü üzere Antlaşmanın imzalanmasına dair beklenti olmakla birlikte hâlâ birkaç konu etrafında uzlaşma riski vardı.

Nitekim Ahenk'in 17 Temmuz tarihli haberleri, bu konudaki belirsizliğe ve Müttefik temsilcilerinin hâlâ Türkiye'den taviz kopartma anlayışlarına işaret ediyordu. Bu bağlamda İngiliz temsilci Rumbold, gazetecilere verdiği beyanatta, İsmet Paşa'nın güçlükleri değiştirmeye yönelik gayret sarf edeceğini ifade ederek ümitvar olduğunu belirtmişti. Bu noktada İngilizler, Türkiye'den imtiyazlar konusunda fedakârlık bekliyor, bunun karşılığında donanmalarını Türk sularından çekebileceklerini vurguluyorlardı. Ahenk; İngilizlerin bu tutumunu, Lozan'da bulunan üç beş muhteris sarrafın çıkarları için müzakereleri

⁸² "Gürültü münakaşa salonu terk etmeler var fakat vahamet yoktur", *Ahenk*, S.9281, 15 Temmuz 1923, s.2.

⁸³ "Müzakerat hâlâ başlamadı ...", *Ahenk*, S.9282, 2 Zilhicce 1341 / 16 Temmuz 1923, s.1.

kesintiye uğratma tehlikesine düşürmek şeklinde yorumlamıştı. Keza Fransızlar da imtiyazlar meselesindeki ısrarlarına devam ediyorlardı. Türk heyetinin bu konudaki kati tutumu karşısında, Konferans'ın kesintiye uğraması ihtimalinin müsebbibi olarak Türkiye'yi göstermeye çalışıyorlardı. Bununla birlikte Müttefiklerin, ihtilafli konuları görüşmek üzere Türk heyeti ile yeniden görüşmek için davette bulunacağı belirtilmişti.⁸⁴

Nihayetinde Lozan'daki belirsizlik, 16-17 Temmuz'daki görüşmelerde aşılmaya başlamıştı. Ahenk gelişmeleri, 18 Temmuz tarihli baskısında duyurmuştu. Buna göre 16 Temmuz'da heyetler arasında müzakereler sürmüştü; gece dahi durmaksızın 3 saat devam eden bir oturum yapılmıştı. Bu oturumda, taraflar arasındaki bütün ihtilaflar halledilmişti. 17 Temmuz'da da halledilen konuların nasıl uygulanacağını tespiti yapılmıştı. Böylece bütün müzakerelere son verilmesi bekleniyordu. Son dakika haberi olarak barış antlaşmasının imzalanacağı kesin bir şekilde duyurulabilirdi.⁸⁵ Müzakerelerin bir hafta içerisinde tamamen bitmesi ve temmuz ayının sonunda imzaların atılması bekleniyordu. Müttefikler, filolarını tamamen Türk sularından çekecek, sadece tahliyenin sonuna kadar bekleyecek ve müteakibinde ayrılacak bir filo kalacaktı. İtilaf devletleri yabancı şirketlerin rüçhan talebinden de vazgeçmişlerdi.⁸⁶

Esasında bu oturumdan önce İsmet Paşa, Türkiye'nin bu konuda daha fazla fedakârlık yapamayacağını kesin bir dille müttefik temsilcilerine bildirmişti.⁸⁷ Görüldüğü üzere İtilaf devletleri, Konferans'ta uzlaşmaya yakınken son bir hamle ile özellikle imtiyazlar, yabancı şirketlerin hakları ve gemilerin tahliyesi konularında yeni tavizler kopartmaya çalışmışlardı. Üstelik Konferans'ın kesilebileceğini ve bunun Türkiye yüzünden olduğuna dair bir algı oluşturmak istemişlerdi. Neticede Türkiye'nin kararlı tutumu, uzlaşmaya giden yolu mecburen açmıştı. Böylece Türkiye'de çıkarları olan büyük sermayedar şirketlerin Müttefik ülkeler nezdinde yaptığı lobilerle çıkarlarına dair girişimleri de boşa çıkartılmış oluyordu.

⁸⁴ "Rumbold: Müttefikler...", *Ahenk*, S.9283, 17 Temmuz 1923, s.1.

⁸⁵ "Son dakika", *Ahenk*, S.9284, 18 Temmuz 1923, s.3.

⁸⁶ "Müzakerat başlamıştır...", *Ahenk*, S.9284, 18 Temmuz 1923, s.1.

⁸⁷ "Murahhasımız İsmet Paşa", *Ahenk*, S.9284, 18 Temmuz 1923, s.2.

Gazete'nin ertesi günkü (19 Temmuz tarihli) nüshasında ise "Muâhedenâme ağleb-i ihtimal 24 Temmuz'dadır" (Antlaşma muhtemelen 24 Temmuz'dadır" başlığıyla, Antlaşmanın imzalanma tarihi de duyurulmuştu.⁸⁸

Sonuç olarak artık antlaşmanın önünde hiçbir engel kalmamıştı. Antlaşma metnine nihai halini vermek üzere tarafların uzmanları çalışıyorlardı. Bu çerçevede Ahenk Gazetesi, 22 Temmuz tarihli baskısında dünya gazetelerinin Türkiye'nin başarısını kaydettiklerini bildirmişti. Ayrıca Lozan'da Türkiye-Polonya Ticaret Antlaşması'nın imzalandığını duyurmuştu. Diğer yandan Lozan'da İtilaf devletleriyle uzlaşıldığı üzere İstanbul'da bulunan Türk birliklerinin komutanı Selahattin Paşa (Tümgeneral Adil), İngiliz işgal kuvvetleri komutanı General Harington ile tahliyenin ne şekilde olacağı ve geri çekilme takviminin düzenlenmesi hususunda bir araya gelmişlerdi.⁸⁹

Bu şekilde son pürüzler giderilirken 17 Temmuz akşamına kadar Lozan'daki üç komisyonda son toplantılar yapılmış ve Antlaşma'nın 24 Temmuz'da imzalanacağı duyurulmuştu.

Lozan Barış Antlaşması'nın İmzalanması

Ahenk Gazetesi Lozan Antlaşması'nın imzalanmasını 24 Temmuz 1923 tarihli manşetinde müjdelemiş ve "*Ahenk, sulhun mütemmim ve milletimizin ebediyen mesud olmasını Allah'tan niyaz eder.*" ifadelerini kullanmıştı.⁹⁰ Görüldüğü üzere Ahenk, Antlaşma'nın barışın tamamlayıcısı ve Türk milletinin de sonsuza dek mesud olmasını temenni etmişti.

Antlaşma'nın imzalandığı tarihteki köşe yazısında Mehmed Şevki Bey ise elde edilen zaferi, yoğun duygularla dile getirmişti. "*Vicdanın Şükranı*" başlıklı yazısına göre; bugün, mazlumlar âleminin büyük iftihar kaynağı olan Türkiye milletinin askerî ve siyasi zaferinin onaylandığı gündü. Şevki Bey, bu münasebetle ecdadın şükranını Mehmetçiklere ve onları sevk ve idare eden subaylara ve bu güzide ordunun sahibi olan millete arz ediyordu. Aynı şekilde şehitlerin ruhlarını ve hizmetlerini kutsamak en şerefli bir vazifeydi. Dört yıl evvel (1919) düşmanlar, Türk

⁸⁸ "Muâhedenâme ağleb-i ihtimal", *Ahenk*, S.9285, 19 Temmuz 1923, s.1.

⁸⁹ "Dünya gazeteleri", *Ahenk*, S.9287, 22 Temmuz 1923, s.1.

⁹⁰ "Sulh muahedenamesi", *Ahenk*, S.9289, 24 Temmuz 1923, s.2.

milletinin varlığına ve istiklaline türlü hilelerle kastetmişlerdi. Maksatları fena ve kötüydü. Türk milletinin mevcudiyetini gömecek, manevi varlığını vasitasız bırakacaklardı. Fakat Türk milletinin maneviyatı, maddi varlığını yeniden canlandırmış, yeniden ordular oluşturulmuştu. Oysaki ordunun her bir ferdi, bir yetimenin (yetim kadın) evladı, bir harabenin tesellisiydi. Yetimler (anneler, kadınlar), çıplak sırtlarında karları geçerek, tepeleri aşarak oğullarına ekmek, silah ve cephane taşımışlardı. İhtiyarlar; çocukları, her biri bir harabenin tesisi olan yiğitlere can ve kuvvet vermişlerdi. Milletin maneviyatını öksüz bırakmamak için maddi varlığını kurtarması gerekiyordu. İşte bu yüzden atalarının işaretiyle mücadeleye atılmışlar ve düşmanı mağlup etmişlerdi. Böylece varlığını yok etmek isteyenlere karşı bunu zorla elde etmeye kadir olduğunu göstermişlerdi. Akabinde 10 aydır görüşmeler devam etmiş, bu sırada da çeşitli hilelere başvurmuşlarsa da nihayet fiili durum ve talepler karşısında Türk milletinin haklarını onaylamışlardı. Bu vesileyle şehitlere şükran sunmak gerekiyordu fakat bu şükran, ancak onların yetimlerini himaye ederek olabilirdi. Onların bıraktıkları bir yetimin gözyaşını fiilen silmek ruhlarını ve hizmetlerini onurlandırmaktı. Ancak sözle mutlu olmanın tabiatı yeri yoktu. Sadece *“Allah razı olsun demek”* fayda vermeyecekti. Gazilere de fedakârlıkları nedeniyle fiilen şükranlar sunulmalıydı. Mehmetçik asker de olsa köyüne de dönse milletin bir ferdiydi. Hedefe ulaşıldığı zaman Mehmetçiğe *“Hay Allah razı olsun, milleti kurtardın, teşekkür ederiz.”* demek hiçbir şey demek değildi. Elbette ki Mehmetçik vazifesini yapmıştı. Esasen teşekkürün fiilen gerçekleşmesi gerekiyordu çünkü Mehmetçik silah taşıdığı müddetçe köyündeki işlerinden de mahrum kalmıştı. Bu yüzden Mehmetçiğin işlerine destek olmak, işlerini kolaylaştırmak lazımdı ve Mehmetçiğin daima kuvvetli olması gerekiyordu. Ancak bu şekilde yapılırsa teşekkürden daha fazlası yapılmış olacaktı. Bu sözleri sarf eden Şevki Bey, *“Vicdanımız arz u şükran için bizi bu yolda duygulu bir şekilde sözler sarf etmeye mecbur bıraktı. Yaşasın Türkler, yaşasın Türkiye Halkı Devleti, yaşasın Büyük Millet Meclisi Orduları.”* sözleriyle yazısını tamamlamıştı.⁹¹

Mehmed Şevki Bey'in bu yazısında; İtilaf devletlerinin Mondros Mütarekesi ile Türk vatanına gözünü diktiğine, bunun karşısında Türk

⁹¹ “Vicdanın şükranı”, Aynı yer.

milletinin tüm varlığıyla bir bütün halinde fedakârca mücadele ederek askerî ve siyasi sonuca ulaştığına temas etmişti. Bu kapsamda şehitleri ve gazileri rahmet ve minnetle anarken, şehitlerin yetimlerine sahip çıkmanın gerekliliğini dile getirdiği, Mehmetçiklere vefa borcunu her açıdan yerine getirmenin önemine dikkat çektiği ifade edilmelidir.

Antlaşma'nın Yansımaları ve Bu Süreçte Yaşananlar

24 Temmuz'da Lozan Antlaşması imzalanması aynı zamanda Kurban Bayramı'na denk gelmiş ve Türkiye'de çifte bayram yaşanmıştı. Bu yüzden yayınına ara veren Ahenk Gazetesi, Antlaşma sonrası ilk baskısını 29 Temmuz'da yapmıştı. Gazete'nin manşet haberi, Antlaşmanın imzalandığını -İzmir halkına- ilk kendisinin duyurduğuna ilişkindi. Buna göre Antlaşma'nın imza haberini mümkün olabilecek en hızlı şekilde halka ulaştıracağını vadettiğine atıf yapan Ahenk, bu haberi 40 dakika sonra haber almış ve halka ilk önce bildirmeye muvaffak olmuştu. Bu fevkalade muzafferiyet ile büyük bir mutluluk yaşayan Ahenk, imza müjdesini hızlıca verdiği için ayrıca gururluydu. Zira imza müjdesinin, Lozan'dan İstanbul yoluyla 40 dakika zarfında İzmir'e gelmesi ciddi bir başarıydı. Bu sebeple büyük bir alakayla vazifesini dakikasında yapan telgrafhaneye özellikle teşekkür ediliyordu. Bir diğer teşekkür de İzmir ve İstanbul telgraf memurlarına idi. Keza imza müjdesini alır alır almaz Gazete'ye yetiştiren Ahenk Muhabiri Kadri Bey'in de başarısına dikkat çekilmiş; Gazete ve İzmir halkı adına kendisine teşekkür edilmişti.⁹² Bu arada Kadri Bey, Antlaşma'nın imzalanması üzerine İstanbul'da şimdiki kadar görülmeyen gösteri ve şenliklerin yapıldığını bildirmişti.⁹³

Öte yandan Ahenk'in Lozan Antlaşması sonrasındaki haberleri, Antlaşma'nın yansımaları ve yeni gelişmelere ilişkindi. Nitekim Yunanistan baş delegesi Venizelos'un Yunan basınına verdiği beyanata göre Sevr Antlaşmasını geçersiz kılan Lozan Antlaşması'nı derin bir hüznle ve fakat ülkesine hizmet ettiğini düşünerek imzalamıştı. Neticede mağlup olduklarını belirten Venizelos, yeniden savaşmanın Yunanistan'ı tamamen mahvedecek bir sonuca yol açabileceğini,

⁹² "Muahedenin imza haberi ve teşekkür", *Ahenk*, S.9290, 29 Temmuz 1923, s.1.

⁹³ "İstanbul'da tezahürat", *Aynı yer*.

dolayısıyla anlaşmazlığı bırakarak içeride başarılı olup geleceğe emniyetle bakabileceklerini vurgulamıştı.⁹⁴

Ahenk Gazetesi'nin temas ettiği bir diğer nokta, Türk heyetinin Lozan'dan geri dönüşüydü. Bunun için öncelikle İsmet Paşa'nın Amerikan heyeti ile yaptığı müzakereleri sonuca bağlaması gerekiyordu. Amaç, Amerika ile ayrı bir antlaşma yapmaktı. Türkiye'deki Amerikan kuruluşları ve misyonerleri sebebiyle müzakereler uzamıştı. Fakat 6 Ağustos'ta Türkiye ve Amerika arasında bir barış antlaşması imzalanacaktı.⁹⁵

Antlaşma'nın yankıları hâlâ devam etmekteydi. Nitekim Yunan baş delegesi Venizelos hâlen Lozan'da bulunmaktaydı ve Türk temsilcileri ile daima iletişim halinde kalmak istiyordu. Yunan gazeteleri ise Türkiye ile yapılacak nüfus mübadelesi hakkında yayın yapmaktaydılar. Yayınlarda Türkiye'den gelecek olan muhacirlerin, kış gelmeden ayrılan Müslümanların evlerine yerleştirilmelerini hükümetten ısrarlı bir şekilde talep etmişti.⁹⁶

Lozan'a dair diğer ülkelerde de yansımalar devam ediyordu. Ahenk'in 2 Ağustos tarihli baskısına bakıldığında, imza törenine davet edildiği halde katılamayan Rusların, Antlaşma'nın boğazlara yönelik kısmını Roma Temsilcisi Jordonsky vasıtasıyla imzalaması bekleniyordu.⁹⁷

Diğer yandan Lozan'la alakalı Avrupa basını da çeşitli değerlendirmelerde bulunmaktaydı. İngiliz Times Gazetesi, Lozan Konferansı ve Antlaşması'nı analiz etmiş; yeni Türkiye'nin askerî sahada olduğu gibi siyaseten de Avrupa diplomasisini mağlup ettiğini kaydetmişti. Bununla birlikte nüfus ve emvali metruke mübadelesi ile Ermenilerin vaziyetinden memnun olmamıştı. Özellikle Ermenilerle ilgili hususların, bu milletin akıbeti açısından kara leke olduğu yorumunda bulunmuştu. Times ayrıca, Türkiye'deki İngiliz nüfuzunun diğer müttefiklerden daha fazla olduğunu, antlaşma vesilesiyle de bu nüfuzunu artırdığını söyleyerek memnuniyetini belirtmişti. Daily Mail

⁹⁴ "Venizelos'un beyanatı", *Ahenk*, S.9291, 30 Temmuz 1923, s.1.

⁹⁵ "Murahhaslarımızın avdeti meselesi...", *Ahenk*, S.9291, 30 Temmuz 1923, s.2; Türk-Amerikan Antlaşması ile ilgili detaylar için bkz. Evans, *Türkiye'nin Paylaşılması*, s.407-417; Şimşir, *Lozan Barış Konferansı Cilt II*, s.613-630;

⁹⁶ "Venizelos'un arzusu", *Ahenk*, S.9292, 31 Temmuz 1923, s.1.

⁹⁷ "Ruslar muahedeyi Roma'da imza edecekler", *Ahenk*, S.9293, 01 Ağustos 1923, s.1.

Gazetesi ise Antlaşma'yı başarılı bulmuş, bu sayede Müslümanların İngilizlerle dost olabileceğine dikkat çekmişti. -Pierre Loti'nin Türkler lehine olan makalelerini de neşreden- Avor Gazetesi'nin konuya dair yorumu ise Antlaşma'nın zayıf ve "şayan-ı merhamet" olduğuna yönelikti. Nihayetinde işgal kuvvetlerinin Türkiye'yi tahliyesini ve maddelerin Türkiye'ye ait kısımlarını başarı olarak nitelendirmişti. Bunların yanı sıra diğer İngiliz ve Fransız gazeteleri de Lozan Barış Antlaşması ile ilgili farklı görüşler belirtiyorlardı. Esasen buluştukları ortak nokta, Türkiye'nin askerî ve siyasi açıdan Avrupa'ya galebe çaldığı yönündeydi.⁹⁸ Bu sayıda Ahenk Gazetesi'nin, Antlaşma ile alakalı Avrupa basınının görüş ve değerlendirmelerini paylaştığı görülmektedir. Yabancı basındaki ortak görüşün, Lozan'da Türklerin, Avrupa ülkelerine karşı siyasi bir başarı elde ettikleri yönünde olması dikkat çekmektedir.

Bu arada İsmet Paşa hâlen Lozan'daydı. Ahenk Gazetesi de Lozan'dan haberler paylaşmaya devam ediyordu. Nitekim 4 Ağustos tarihli baskıya göre İsmet Paşa Türk ve yabancı gazetecilere verdiği demeçte; Türkiye'nin Lozan'daki başarısına temas ettikten sonra Antlaşma'nın, asırlardan beri ilk defa olarak Türkiye ve diğer Avrupa ülkeleri arasında eşitlik tesis ettiğini ve yabancıların manileri olmaksızın Türkiye'nin iktisadi gelişmesini temin edeceğini beyan etmişti.⁹⁹ İsmet Paşa'nın, bu değerlendirmesi, Lozan'daki kazanımların en açık ve özet olarak tanımlanmasıydı.

Türkiye'nin kazanımları, Türk tarafı ve Avrupa basınında ön plana çıkarken, Yunanistan ise içeride zor günler geçiriyordu. Yunan basınından bir kısmı, Antlaşma ile ilgili olumsuz düşünceler içerisindeydi. Esas olarak ise Atina'dan bildirildiğine göre ülke kendi iç meseleleri yüzünden iyice karışmaktaydı. Cumhuriyetçiler ve Kral taraftarları arasında mücadele artmıştı. Cumhuriyetçilerin bir darbe teşebbüsüne girişmelerinin an meselesi olduğu söyleniyordu. Bu durumda Lozan Antlaşması'nın nasıl onaylanacağı sorusu gündeme gelmişti. Yunanistan'daki ihtilal komitesinin beyanına göre resmi nüshası ulaşır ulaşmaz Antlaşma, Kral emirnamesi ile onaylanacaktı.¹⁰⁰

⁹⁸ "Times (Gazetesi) garp diplomasisine galebe çaldılar", *Aynı yer*.

⁹⁹ "İsmet Paşa'nın yeni beyanatı", *Ahenk*, S.9295, 03 Ağustos 1923, s.2.

¹⁰⁰ "Atina Gazeteleri yine başladılar; Yunan ahvali karışıyor; Muahede Atina'da nasıl tasdik olunacak", *Ahenk*, S.9295, 03 Ağustos 1923, s.2.

Tüm bunlar olurken İstanbul ve Çanakkale'nin tahliyesine dair İtilaf Kuvvetlerinin hazırlıkları tamamlanmıştı. Ancak tahliye için Antlaşma'nın onaylanması gerektiğinden, TBMM'nin 15 Ağustos'ta vazifesine başlayacağı haber alınmıştı. Diğer bir günden maddesi olan Rusya'nın Roma temsilciliğine atanan Jordonsky Roma'ya ulaşmış ve kendisinin Lozan'ın boğazlarla ilgili kısmını imzalayacağı bildirilmişti.¹⁰¹

Antlaşma'nın ekonomik yansımalarıyla ilgili Ahenk Gazetesi, muteber tüccarlardan biri olan Nuri Aziz Bey'in Yenigün'de yayımlanan bir köşe yazısını, önemine binaen 9 Ağustos 1923 tarihli baskısında yayımlamıştı. Söz konusu yazısında Nuri Aziz Bey'in özetle, Antlaşma'nın Türk parası, altın cevherleri, hisse senetleri ve tahviller gibi borsa işlemleri dâhil Türk ekonomisine hangi etkileri yaptığını ve yapacağına ilişkin değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Bu konuda özellikle sulhun ortaya çıkaracağı pozitif etkilerin henüz görülmediğini, bunun sebeplerinin, uzun süredir ekonomik sıkıntı içerisinde olunması ve piyasadaki fırsatçıların davranışları ile ecnebilerin çıkardığı şayiaların olduğunu, ancak hükûmetin gerekli tedbirleri aldığına dikkat çektiği anlaşılmaktadır.¹⁰² Dolayısıyla Nuri Bey, sulhun ortaya çıkaracağı etkinin ekonomiye yansımalarının görülebilmesi için bir müddet beklemenin gerekliliğini belirtmişti.

Lozan'daki Türk heyeti ise son görüşmeleri ve işlemlerini tamamlayarak 11 Ağustos'ta yurda dönmüştü. İstanbul'daki Türk yetkililer, kendilerini Muratlı İstasyonu'nda karşılamış ve Sirkeci'ye kadar heyete eşlik etmişlerdi. Heyet İstanbul'a ulaştıktan sonra Türk heyetinin biraz dinlenmesini müteakip İtilaf devletlerinin elçileri ve siyasi temsilcileri ile İsmet Paşa arasında bir nezaket görüşmesi gerçekleştirilmişti.¹⁰³

İsmet Paşa'nın, İngiliz kumandanı General Harrington ile görüşmesi de planlanmıştı. İstanbul Komutanı Selahattin Paşa da katılacak olup görüşmede tahliye meselesi konuşulacaktı. Lozan'da taraflarca uygun görülen tahliye planının gözden geçirileceği ayrıca Türk-İngiliz ilişkilerinin siyasi ve ticari alandaki ilişkilerin hızlıca yeniden tesis

¹⁰¹ "Tahliye hazırlığı bitmiştir; Roma mümessili...; Büyük Millet Meclisi", *Ahenk*, S.9297, 06 Ağustos 1923, s.1.

¹⁰² "Sulh paramız ve istikrâz-ı dâhili", *Ahenk*, S.9299, 08 Ağustos 1923, s.1-2.

¹⁰³ "Murahaslarımız İstanbul'a muvasalat ettiler", S.9302, 13 Ağustos 1923, s.1.

edilmesinin konuşulması bekleniyordu.¹⁰⁴ Bir diğer husus ise Yunanistan'ın Antlaşma gereğince terk edeceği Karaağaç'ı, Türk birliklerinin 15 Eylül'de kontrol altına alacak olmasıydı.¹⁰⁵

Öte yandan Türk heyetini Muratlı'da karşılayanlar arasında Ahenk Gazetesi muhabiri de vardı. Kadri Bey, burada İsmet Paşa'ya Antlaşma hakkındaki görüşünü sormuştu. İsmet Paşa cevaben; ortaya çıkan tablodan son derece memnun olduğunu söyledikten sonra savaş imtihanında olduğu gibi barış imtihanında da başarı kazanılacağından emin olduğunu ve bu imtihanı kazanmak için ciddiyetle çalışmak gerektiğini ifade etmiş ve elde edilen barışın devamlı olmasını temenni etmişti.¹⁰⁶

Ahenk muhabiri, Türk heyetinin ikinci temsilcisi olan Doktor Nur Bey'e de sorularını yöneltmişti. Rıza Nur Bey, Avrupa basınının tutumuna ve Lozan Barış'ını mağlubiyet olarak nitelendirmelerine dikkat çekmişti. Ona göre bu durum, askerî zaferde olduğu gibi siyasi zaferin de itirafıydı. Onlar için mağlubiyetin Türkiye için zafer olduğunu vurgulayan Rıza Nur Bey, gelecekte sulhun devamını arzu ettiğini belirtmişti. Türk heyetinin üçüncü delegesi olan Trabzon Mebusu Hasan Bey ile de görüşen Ahenk Muhabiri, kendisine borçlanma girişimini sormuştu. Hasan Bey, bu konudaki şayiaların doğru olmadığını dile getirmişti.¹⁰⁷ Görüldüğü üzere Ahenk Gazetesi 13 Ağustos tarihli baskısında, Türk heyetinin Lozan'dan İstanbul'a gelişini ve akabindeki programları gündeme taşımış; bu arada İstanbul'a ulaşmadan Muratlı'da heyeti karşılayanlardan biri olan Ahenk Muhabirinin Türk heyetinin üç delegesi ile yaptığı röportajlara yer vermişti. İsmet Paşa dâhil Lozan Barış Antlaşması'nı Türkiye adına imzalayan üç ismin değerlendirmelerine bakıldığında, Antlaşma'nın Türkiye için büyük bir siyasi zafer olduğu ve Avrupa basınının da antlaşmaya ilişkin analizlerinin bunu ortaya koyduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Tüm bu süreçlerin en önemli aşamalarından biri de Lozan Antlaşması'nın ilgili ülke parlamentolarınca onaylanmasıydı. Bu yüzden TBMM, çok geçmeden Lozan'ı onaylamasını görüşmek için gündemine

¹⁰⁴ "İsmet Paşa ile Harington...", S.9302, 13 Ağustos 1923, s.2.

¹⁰⁵ "Karaağacı ne zaman alıyoruz", *Aynı yer*.

¹⁰⁶ "İsmet Paşa'dan Ahenk'e...", *Aynı yer*.

¹⁰⁷ "Rıza Nur Bey'in beyanâtı; Hasan Bey'in beyanâtı", *Aynı yer*.

alacaktı. Ahenk Gazetesi'nin 22 Ağustos tarihli haberine göre Meclis Dâhiliye Encümeni, Lozan metnini inceledikten sonra mazbatasını düzenlemiş ve Meclis Heyet-i Umûmiyesine (Meclis Genel Kurul) göndermişti. Antlaşma üzerine müzakereler 21 Ağustos'ta başlayacaktı. Ahenk'in temas ettiği bir diğer husus ise Mecliste pek çok mebusun, Antlaşma ile ilgili söz alacağı; özellikle İsmet Paşa ile eski Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey'in de konuşacağıydı.¹⁰⁸

Nitekim Ahenk'in 23 Ağustos tarihli baskısında; Lozan Antlaşması'nın Mecliste müzakere edildiğini, Yusuf Kemal Bey'in bu zaferin Gazi'nin (Atatürk) eseri olduğunu söylediği; Mersin Mebusu'nun, Antakya-İskenderun'un sınır dışı kalması nedeniyle Antlaşmayı reddettiği vurgulanırken, diğer mebusların değerlendirmelerine yer verilmişti.¹⁰⁹

Ahenk Gazetesi'nin 26 Ağustos tarihli baskısında ise İtilaf devletlerinin İstanbul ve Çanakkale'yi tahliyesi gündemdedi. Buna göre İstanbul Komutanı Salahattin Paşa ile İtilaf devletlerinin yaptıkları program mucibince Anadolu sahillerinin tahliyesine başlanmıştı. Haydarpaşa'da toplanan bir İngiliz alayı gemiye bindirilmişti. İngilizlerin ağırlıkları da gemilere yüklenmişti. Ayrıca Anadolu tarafındaki İngiliz bataryalarından mühim bir kısmının gemilere sevk edildiği ifade edilmişti.¹¹⁰ Öte taraftan Meclis'te Antlaşma müzakerelerinin devam ettiği, aleyhte olan mebusların söz aldığı, bunlar üzerine İsmet Paşa'nın uzun bir savunma yaptığına dikkat çekilmişti.¹¹¹

Neticede Lozan Antlaşması'na giden süreci olduğu kadar, Antlaşma sonrası gelişmeleri de okurlarıyla buluşturan Ahenk, bu süreçte zengin haber içerikleriyle Lozan'ı, çok yönlü olarak izah etmeye çalışmıştı.

Sonuç

Lozan Barış Antlaşması, yıllardır savaştan ve savaş halinde olan Türk devleti ve toplumu için kalıcı bir barışa ulaşılmasını sağlayan oldukça önemli bir anlaşmaydı. Barışa ulaşılmasını sağlayan Lozan Konferansı, bu anlamda, ilk andan itibaren büyük ehemmiyet kazanmış ve Türk kamuoyu tarafından yakından takip edilmişti. Dolayısıyla Türk basını da

¹⁰⁸ "Muahedename Meclis-i Millîde", S.9311, 22 Ağustos 1923, s.1.

¹⁰⁹ "Muahedename Mecliste müzakere ediliyor", S.9312, 23 Ağustos 1923, s.1.

¹¹⁰ "Tahliye süratle devam etmektedir", S.9314, 26 Ağustos 1923, s.1.

¹¹¹ "Sulh Muahedenamesi", Aynı yer.

Lozan'daki gelişmeleri anbean izleyerek kamuoyunu bilgilendirmeye çalışmıştı. Bunlardan biri olan ve İzmir merkezli yayın yapan Ahenk Gazetesi de Lozan'daki hadiseleri çok yönlü olarak okuyucusuyla buluşturmuştu.

Ahenk Gazetesi'nin bu süreçte genel olarak Lozan'dan alınan haberler, Türk heyetinin tutumu, icraatları ve demeçleri ile Konferans'a katılan İtilaf devletlerinin tutumları ve beyanatları ile taraflar arasında cereyan eden müzakerelere yer verdiği görülmektedir. Lozan'da elde edilecek barışın Türkiye açısından önemine vakıf olan Gazete; haberlerini bu doğrultuda yapmış, Türk heyetinin millî hak ve menfaatlerin korunmasına yönelik tutumunu ön plana çıkarmıştır. Nitekim gazetede köşe yazılarında da bu hususlara değinildiği takip edilmektedir. Gazete'nin Konferansla ilgili meseleleri aktarırken, sorular sorduğu, tahminler yürüttüğü ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde haberleri değerlendirdiği de özellikle vurgulanmalıdır.

Gazete, uzlaşma sonucu Barış Antlaşması'nın imzalanmasını Türkiye açısından önemli ve tarihî bir başarı olarak okurlarına duyurmuştur. Gerek gazete haberleri gerekse köşe yazılarında; bu kalıcı barış ile Türkiye'nin istiklalini elde ettiği, artık refah ve gelişmesine yönelme imkânı bulacağı gibi tespitlerde bulunulmuştur. Aynı şekilde Ahenk'in, Avrupa basınının Lozan'ın Türkiye açısından kazanım olduğunu vurgulayan haberlerine yer vermesi de kayda değerdir. Millî Mücadele Dönemi basını gibi Lozan Antlaşması'nı başarılı gören ve hükûmetin Lozan'a ilişkin tutumunu destekleyen Ahenk'in bu süreçteki ayırt edici özelliği, İzmir halkına hitap etmesidir.

Sonuç olarak Ahenk Gazetesi'nin, Lozan Konferansı'nın son safhasındaki çetin müzakereleri, tarafların bakış açıları ve demeçleri üzerinden detaylı bir şekilde açıklayarak ortaya koyduğu, ayrıca Antlaşma sonrası süreçlerle ilgili haberleriyle de İzmir kamuoyunu aydınlattığı ifade edilmelidir. Bu açıdan Ahenk'in haber içeriklerinin Lozan sürecini ortaya koyması bakımından önemli olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Yayımlanmış Belgeler

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, (Açıklamalı Dizin İle), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler, çev. Seha L. Meray, Takım (T). I-II, Cilt (C).1-2, Kitap (K).1-2, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 2018.

Şimşir, Bilâl N., *Lozan Telgrafları I (1922 - 1923)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990.

Şimşir, Bilâl N., *Türk Diplomatik Belgelerinde Lozan Barış Konferansı Cilt II (Şubat - Ağustos 1923)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

Türk Diplomatik Arşivi Belgeleriyle 100. Yılında Mudanya Askerî Sözleşmesi Tutanaklar-Belgeler, yay.haz. Dışişleri Bakanlığı, Dışişleri Diplomatik Arşiv Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2022.

Resmi Yayınlar

TBMM Gizli Celse Zabıt Cerideleri (TBMMGZC)

C.3, 21 Şubat 1338 (1923), 196. Toplantı; 27 Şubat 1338 (1923), 200. Toplantı.

C.4, 2 Mart 1339 (1923), 2. Toplantı; 6 Mart 1339 (1923), 6. Toplantı.

Sürelî Yayınlar

Ahenk Gazetesi

Sayılar: 9273-9285, 9287, 9289-9293, 9295, 9297, 9299, 9302, 9311-9312, 9314.

Kitap ve Makaleler

Arıkan, Zeki, *İzmir Basınından Seçmeler 1872-1922*, C.1, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir 2003.

Arıkan, Zeki, *İzmir Basın Tarihi (1868-1938)*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2006.

Baytok, Taner, *İngiliz Belgeleriyle Sevr'den Lozan'a*, Doğan Kitap, İstanbul 2007.

Bilsel, M. Cemil, *Lozan*, C.2, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998.

Budak, Mustafa, *Misak-ı Milli'den Lozan'a İdealden Gerçeğe Türk Dış Politikası*, Küre Yayınları, 5. bs., İstanbul 2014.

Budak, Mustafa, *99 Soruda Lozan*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2018.

Demirci, Sevtap, *Belgelerle Lozan*, Alfa Yayınları, 5. bs., İstanbul 2023.

Evans, Laurence, *Türkiye'nin Paylaşılması (1914-1924)*, çev. Tevfik Alanay, Milliyet Yayınları, İstanbul 1972.

Helmreich, Paul C., *Sevr Entrikaları, Büyük Güçler, Maşalar Gizli Anlaşmalar ve Türkiyenin Taksimi*, çev. Şerif Erol, Sabah Kitapları, İstanbul 1996.

İnönü, İsmet, *İstiklâl Savaşı ve Lozan*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1993.

Karacan, Ali Naci, *Lozan Konferansı ve İsmet Paşa*, Bilgi Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1993.

Kemal, İlateriş, *Lozan'ın Deşifresi*, Kripto Yayınları, Ankara, 2018

Lozan Antlaşması, Montreux Sözleşmesi ve Paris Sözleşmesi, yay.haz. Harp Akademileri Komutanlığı, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1987.

Tansel, Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara 2019.

Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Kurtuluş Savaşımız (1919-1922), yay.haz. Dışişleri Bakanlığı, Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara 1973.

Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Lozan (1922-1923), yay.haz. Dışişleri Bakanlığı, Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara 1973.

Akkoyun, Turan, "Atatürk Devri İzmir Basını ve Kamuoyu Üzerindeki Tesiri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12/34, (1996), s. 101-124.

Ankan, Zeki, "İşgal Dönemi İzmir Basını", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 5/13, (1988), s. 145-166.

Bozkurt, Uğur, "Ahenk Gazetesi'nin Tahlili ve Ulusal Kurtuluş Savaşı Dönemi Yayın Politikası", ed. Bekir Koçlar vd., *Hakimiyet-i Milliye Uluslararası Bilgi Şöleni (30 Ekim - 01 Kasım 2018/Van)*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi E Yayını, 2019, s. 356-374.

Güner, Zekai, "Millî Mücadele'de Türk Kamuoyunu Oluşturan Basın", *Erdem*, 11/31, (1998), s. 89-104.

Kodal, Tahir, "Lozan Barış Antlaşması ve Türk Kamuoyu", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22/64-65-66, (2006), s. 215-244.

Temuçin, Faik Ertan, "Lozan Görüşmeleri Sırasında Türk Heyeti ile TBMM Hükümeti Arasındaki İlişkiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6/18, (1990), s. 615-626.

Temuçin, Faik Ertan, "Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 58, (2016), s.21-37.

Turan, Ömer, "Lozan Barış Konferansı", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.1, Atatürk Araştırma Merkez Yayınları, Ankara 2023, s.1296-1326.

Uzun, Hakan, "Türk Heyeti'nin Lozan'a Gidişi ve Lozan Konferansı Öncesinde Avrupa'daki Faaliyetleri (5 Kasım 1922-20 Kasım 1922)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 53-Lozan Antlaşması Özel Sayısı, (2013), s. 329-350.

Yardıı, Dilek, "Bir Gazetenin Sahibi ve Başyazarı Olarak Cevriye İsmail Uyum", *İzmir'de İz Bırakmış Öncü Kadın Yazarlar*, ed., Şerife Çağın, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2021, s.95-129.

Erkin, Anıl, *Ahenk Gazetesi'ne Göre II. Meşrutiyet Dönemi'nde Aydın ve İlçelerinin Sosyal ve Ekonomik Hayatı (1908)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2023.

İnternet Kaynakları

Apikam, <https://www.apikam.org.tr/tr/ArsivDetayliArama/1/>, [Erişim tarihi: 05.08.2024]

EKLER

Ek 1: Ahenk Gazetesi'nin Lozan Konferansı'nda uzlaşmanın sağlandığına dair 11 Temmuz tarihli manşet haberi

Ek 2: Ahenk Gazetesi'nin 24 Temmuz 1920 tarihli "Sulh Hatırası" başlıklı gazete kapağı.

Extended Abstract

Having successfully completed the military phase of the War of Independence, Turkey signed the Mudanya Armistice with the Entente states and it was time for diplomacy. The peace conference to be held was to be the solution address for the problems accumulated by the parties. This was because there were many issues/problems that had accumulated between Turkey and the Western countries since 1914, dating back to the Tripoli War of 1911 and the Balkan Wars of 1912-1913 in some regions. Therefore, it was expected that there would be a substantial negotiation process and it would not be easy to reach a lasting peace.

In this context, at the Lausanne Conference, which started on November 20, 1922 and was officially called the "Lausanne Conference on Near Eastern Problems", the Turkish delegation was confronted by Britain, France, Italy and Greece, with whom it was in direct conflict, as well as several other states. During the Conference, the Turkish delegation had to negotiate on a number of important issues that would lead to difficult negotiations. These included the status of the Straits and Istanbul, Turkey's southern borders (Iraq and Syria), the related Mosul issue, the issue of capitulations/privileges, Ottoman debts and interest, the issue of minorities, the determination of the borders in Western Thrace and the Aegean, and war reparations.

As the negotiations progressed and there were disagreements and unresolved problems, the Entente powers presented a draft treaty. However, this draft was not accepted by the Turkish delegation due to its content and the negotiations broke down on February 4, 1923. This was because there were many issues in this draft that were contrary to Turkey's full independence. However, after the Turkish delegation returned to Ankara, communication between the parties continued and the second phase of the Lausanne Conference began on April 23rd. After long negotiations and mutual sacrifices, a compromise was reached and the Lausanne Peace Treaty was signed on July 24. This Treaty was an important achievement in terms of Turkey's basic objectives of full independence and resolving in its favor the issues on which it had taken a firm stance.

Undoubtedly, the Treaty of Lausanne was also followed with interest by the Turkish public. In this context, many newspapers, which constituted the press of the period and were in favor of the National Struggle, closely followed the developments in Lausanne and undertook functions such as informing and directing the public opinion. The attitude of the Turkish delegation, the attempts and demands of the Entente states, and the eventual compromise were followed from moment to moment, and news and analyses on the

determined stance of the Turkish delegation in the negotiations and the success it achieved were included. It is observed that the newspapers of the period generally trusted the Turkish delegation and published in a positive and hopeful manner. One of the newspapers operating in the Turkish press during this period was Ahenk Newspaper.

In conclusion, the reflections of Lausanne through the eyes of the press have been the subject of various studies and have been analyzed based on the basis of some newspapers. However, the fact that the Treaty of Lausanne according to Ahenk Newspaper has not yet been the subject of a direct academic research has led to the preparation of this study with original content. In this context, the study analyzes the news and analyses of Ahenk Newspaper during the last phase of the Lausanne Conference and after the Treaty, and evaluates the content and perspective of its news on the Conference and the Treaty. On the other hand, in order to better understand the process leading to the Treaty and to better explain how the unresolved issues were resolved, a chronological method was adopted in the follow-up of the news; however, care was taken to make a thematic classification within the news. The identified news, articles and evaluations were assessed using the qualitative analysis method to reach a conclusion.

It is seen that Ahenk Newspaper closely followed the Lausanne Treaty and worked devotedly to ensure that the Izmir public followed the process closely. In this sense, when Ahenk's editorial approach during the Lausanne Conference is examined, it is understood that the newspaper supported the Turkish government's policy and interpreted the Turkish delegation's determined attitude and negotiations positively. It should be noted that both the content of the news in the newspaper and the columns supported the Turkish delegation's stance, while criticizing the attitudes of the Entente states that prolonged the negotiations and prevented an agreement from being reached. As a result, Ahenk Newspaper characterized the signing of the Lausanne Peace Treaty as a great victory in which Turkey achieved full independence. Focusing on the victory and the results of Lausanne, Ahenk also shared news about the ratification phase of the Lausanne Peace Treaty in the Turkish Grand National Assembly. In particular, Ahenk emphasized the importance of ratifying the Treaty as soon as possible and highlighted that Istanbul and Çanakkale would be evacuated by the Entente powers.